

CİHANNÄME

"Bir cihan mefkûresi"

www.cihannuma.org

SAYI 6

2023

BİRLEŞMEYE
HAZIR
NEHİRLER

EL HİDAYE
HAREKETİNİN
ETKİLERİ

DİPLOMASİ SÖZLÜĞÜ
GAYRİ RESMİ
DİPLOMASİ

İSLAMIN
AYDINLIK
GELECEĞİ

BİR
CİHANNUMA
YAYINIDIR

CIHANNÄME

"Bir cihan mefkûresi"

SUNUŞ

SEVGİLİ ülkem, Kirli kar tanelerinin beyazlığını, balçıkla sıvanmış göğün maviliğini, yüz yıllardır gönüllerimizde yeşermeyen sararmış yaprakların yeşilliğini özleyelim diye eflatun bir hikâyeden söz edeceğim sana. **Her zalimin sonu hüsrandır...**

Her gece kötü bir ses yatağına değerek boynuna dolanmış kör müzisyenin bir notası gözlerinde sönerdi. Bilmez miyim... Ümitsizlik hep başucunda oturur, inancının ağacına bir ateş gibi dokunarak "ba's-ü ba'd-el mevt" in inkılabına mani olurdu. **Lakin, sen gördüğü rüyanın tabircisini bulan Yusuf'sun.**

Senin avucundaki nota, şaklaban dünyanın cafcaflı kınasına uymaz. Kurtuluş şarkıları çalan bir müzisyen için güz rüzgârına takılıp sararmış alafaların eteklerine sarılarak el açıp yoktan var edene yalvaracak bir gece bulunur elbet.

Küçük bir incir ağacının gölgesinde soluklanıp sana sesleniyorum sevgili ülkem. **Güneşi toprağından sökerek göğe diktiğimiz günleri unutma sakın!** Biz, inancın ve samimiyetin fedailerini olarak sabah namazında, Habib-i Neccar Camii'nde buluşan iki gençtik. Biz, İbrya'da sohbetlere, Kurtuba'da bir müzisyenin sesine karıştık. İbni Rüşd'ten düşünmeyi öğrenirken, gökyüzüne İbni Firnas'ın gözüyle baktık. Muhyiddin İbni Arabî'nin nefesiyle nefeslendik. Zerkalî'yi dinledik bir medeniyetin çınarı altında ecdadımız nakşedilirken. Biz öyle bir medeniyetin çınarı altında nakşedildik ki, Söğüt'te Ertuğrul Gazi'nin, Dursun Fakih'in türbesine, Marakeş'te Kutubiye Camii'ne günün beş vaktini bölebildik. Hiva'da, Taşkent'te, Buhara ve Semerkant'ta bizi daima bekleyenler oldu ve biz de her yatsıyı birinde geçirdik. Hem İmam-ı Azam'ın, hem İmam-ı Buharî'nin sohbetine katıldık. Harizmî'nin, İbrahim Hakkî'nin, Ali Kuşçu'nun sohbetleri yüz yıllardır eksik edilmedi. Damburanın sesiyle koşan kırk atının ardında esen rüzgâr da bizdik, Çıldır Beylerbeyi İshak Paşa'nın yaptırdığı sarayın kapısının önünde sıddık evlatları olarak bekleyenler de. Kerkük Kalesi'nin surlarına biz çıktık. Kaledeki Gök Kümbet'in sekiz köşeli çatısındaki bir taş da bizdik. Fuzuli Mescidi'nde dinlenenler de, Leyla da, Mecnun da bizdik. **Hayber'de bir kaleden bakıp Rumeli Hisarı'nı seyreden gözlerimiz, Halep kalesinden bakıp Çanakkale'de Kilitbahir Kalesi'ni de görmektedir.**

Bu hiç değişmedi...

Dünya insanın yuvası, bizim yuvamız; insanlık ise bizim ahlaki değerlerimizden biri, vazgeçilmezimiz... İnsanlığın yeniden tartışıldığı günlerdeyiz. Batılı devletlerin kelini örten bir peruk gibi insanlık kavramını işine geldiğinde kullandığına tanıklık ediyoruz. Uyanan, aydınlanan dünyanın doğum sancılarını yaşıyor yeryüzü. Yine dünyanın dört bir yanından içeriklerimizle, edebi eserlerimizle kendini olgunlaştıran Cihannâme'miz yeni bir sayı ile sizlerle buluştu hamdolsun. Bir yeryüzü mefkuresi olarak başladığımız bu yolculukta bizi takip ettiğiniz için teşekkür eder, selam sağlık ve afiyetler dilerim.

Dr. Muhammed İkbâl BAKIRCI
Cihannüma Dış İlişkiler Komisyonu

İÇİNDEKİLER

5 İslamofobi'nin yeni 11 Eylül'ü

İtalya'da aşırı sağcı
Giorgia Meloni'nin denge siyaseti **8**

12 KAPI

Türkiye-BAE ticaret hacmi büyüyor:
40 milyar dolara ulaşacak **15**

16 Avustralya'da
İslam'ın Aydınlık Geleceği

Bitmiyor Sana Hasretim **25**

İÇİNDEKİLER

28 21. Yüzyılın Parlayan Yıldızı:
Türk Devletleri Teşkilatı

Belçika Başbakanı Alexander De Croo'dan
İsrail'e saldırıları durdurma çağrısı geldi **31**

35 Rusya-Ukrayna Savaşı'nda son durum

El-Hidaye Hareketinin
Balkanlardaki Müslüman Entelektüel **38**
Yapılanmadaki Etkileri

60 Diplomatik Sözlük
Gayri Resmi Diplomasi
(Informal Diplomacy)

İslamofobi'nin yeni 11 Eylül'ü

HAMAS'ın İsrail topraklarında gerçekleştirdiği saldırıların ardından İslamofobi Batı'da yeniden tırmanışa geçti. Müslüman azınlıklara karşı saldırılar %200 oranında arttı.

16 Ekim tarihinde ABD'nin Chicago eyaletinde 6 yaşındaki Filistinli bir çocuk ve annesi yıllardır komşuları olan kişi tarafından saldırıya uğramış, defalarca kez bıçaklanan küçük çocuk kurtarılamayarak yaşamını yitirmişti. Polis yetkilileri olayın bir nefret suçu olduğunu, failin saldırı esnasında "Bütün Müslümanlar Ölmeli" diyerek bağırdığını bildirdi. Polis açıklamasında aktarılanlara göre yaşananlar İsrail ile HAMAS arasında yaşanan savaşın doğurduğu nefretin sonucuydu.

7 Ekim'de gerçekleşen HAMAS saldırılarının ardından başlayan İsrail operasyonları 10 bine yakın sivil Filistinli'nin hayatını kaybetmesine sebep olurken, dünya genelinde de müslüman karşıtı eylemler yukarıdaki vahşi saldırı örneğindeki gibi artıyor.

Amerikan İslam İlişkileri Konseyi'nin açıkladığı rapora göre İsrail ile Hamas arasında patlak veren savaşın ardından yalnızca 3 hafta içinde ülke genelindeki İslamofobik saldırılar % 182 oranında arttı. 800'e yakın İslam düşmanlığı içeren saldırının arasında hakaret, fiziksel saldırı ve tehdit gibi nefret suçları bulunuyor.

Bununla birlikte Fransa'dan, İngiltere'ye bir çok Batılı devlet Gazze'de bir ayı aşkındır süren bombardıman sonucu ortaya çıkan insanlık dramına ve sivil kayıplara karşı düzenlenecek eylemleri de yasaklayarak İsrail'in saldırganlığına karşı oluşabilecek her türlü toplumsal tepkiyi kısıtlamaya çalışıyor.

Marjinal sağcı teröristlerden, devlet idaresinin koyduğu yasaklarına değin Batı ölkelerinde yaşıyan müslüman azınlıkların yeni bir 11 Eylül vakasıyla karşı karşıya olabileceğine dair pek çok emare bir bir hayata geçiyor. Araştırmalara göre 11 Eylül 2001’de ABD’de gerçekleştirilen terör saldırılarının ardından müslümanların %65’i İslamofobik saldırılara maruz kalmıştı. Medyadan, kamusal alana müslümanlığa ait imgeler terörizm ve olağan bir şüpheyle eşdeğer görölmüş, Irak’a gerçekleşen ABD müdahalesiyle sonucu milyonlarca insanın hayatını etkileyecek bir sürecin önü açılmıştı.

7 Ekim, Ortadoğu için bir milat olarak görölebileceği gibi zaten pek çok alanda hak ihlallerine maruz kalan Batılı devletlerde yaşıyan müslümanlar için de yeni bir nefret dalgasına dönüşüyor. Sadece bir içinde Almanya’da saldırıya uğrayan camilerin sayısı 40’ı aştı, Hamas saldırılarının ardından iki hafta içerisinde sadece Londra şehrinde yaklaşık 101 kişi müslüman oldukları gerekçesiyle maddi ya da manevi saldırıya uğradı.

Bunlar yaşanırken AB ve ABD’nin savaş sürecinde İsrail’e tam desteğini ilan etmesi, Gazze’de yaşanan büyük katliama yönelik düzgün bir itirazın dahi yapılamaması İslamofobik saldırıların, devlet otoritelerinden cesaret almasına yol açıyor. İslamofobi olağanlaşırken, Batılı devletlerin azınlığı müslümanalar olağandışı nesnelere haline getiriliyor.

Fransa’nın tüm kentlerinde 190 bini aşkın kişinin katılımıyla düzenlenen “Antisemitizm” karşıtı protestolar ülkenin tüm gündemini işgal ederken, Gazze’ye destek yürüyüşlerine izin dahi verilmemesi kamuoyunda müslüman azınlığın görünürlüğünün ve haksızlığa karşı söz söyleyebilen özneler olmasının da önünü tıkkıyor.

AB ölkeleri ve ABD’nin Gazze’deki ardı arkası kesilmeyen katliamlara uluslararası ilişkiler seviyesinde sessiz kalması, buna karşın kendi ölkelerinde yükselen toplumsal tüm sesleri de yasaklar ve sansür yoluyla kısmaya çalışması 7 Ekim saldırılarının, İslamofobik saldırıların daha da tırmanışa geçeceği ikinci bir 11 Eylül vakası olabilecek olması ihtimalini günden güne arttırıyor.

**END
ISLAMOPHOBIA**

İtalya'da aşırı sağcı Giorgia Meloni'nin denge siyaseti

Giorgia Meloni, kökenleri İkinci Dünya Savaşı sonrası neo-faşizme kadar uzanan "İtalya'nın Kardeşleri" anlamına gelen Fratelli d'Italia isimli partiye başkanlık ederken popülizmle aşılannmış sağcı bir ittifaka hükmediyor. İtalya'da aşırı sağcı Giorgia Meloni'nin iktidara gelmesinin ardından neler değişti?

İtalya Başbakanı olduktan sonra geçmişteki bazı konuşmalarında açıkça sağ dili benimseyen Meloni'nin, ateşli bir faşist mi olacağı yoksa spesifik bir örnek olarak Ukrayna konusunda İtalya'nın NATO ortaklarıyla aynı çizgide, kamu maliyesinin itidalli yönetimini savunan pragmatist bir lidere mi dönüşeceği soruları siyaset gündemini uzunca bir süredir meşgul ediyor.

Aslında analistlerin tam da tahmin ettiği gibi gelişmeler yaşandı. Korkulduğu gibi 'gemi azya alan' bir profilden ziyade gerektiği yerde uyumlu bir lider profili çizerek dış ilişkilerde İtalya'nın on yıllardır devam eden politikalarını göz ardı etmeyen bir anlayışla dengeleri koruma yoluna gitti.

SİSTEM KARŞITLIĞI MI UYUM SAĞLAMAK MI?

Meloni, yemin edip başbakanlık görevini devralmasının ardından Brüksel'de bazı şeyleri değiştirerek İtalya'nın çıkarlarını yüksek yoğunlukta savunacağı vaatleriyle koltuğa oturmuştu.

Aşırı sağcı lider, devam etmekte olan başbakanlık görevini yürüttüğü süreçte ise kavgasız gürültüsüz çalışma yönteminin daha çok fayda sağladığı anlayışıyla bir siyaset izliyor.

Koalisyonundaki Rusya yanlısı sempatiye rağmen İtalya'nın NATO içindeki yerini bilerek keskin Ukrayna yanlısı açıklamalar yapmaktan geri durmayan Meloni, Hamas'ın sürpriz saldırısının ardından da İsrail'i destekleme konusunda Batılı liderlerle aynı çizgide hareket ediyor.

Meloni, başbakanlığı döneminde şu ana kadar Avrupa bağlamında da nahif bir politika izliyor.

İtalya Başbakanı, Avrupa Komisyonu ile büyük anlaşmazlıklardan kaçınarak Avrupa forumlarında yapıcı bir katılımı sürdürüyor ve Avrupa entegrasyonuna olan bağlılığını her fırsatta dile getirmekten kaçınmıyor.

Bu durum için ise 'tamamen duygusal' demek aslında çok abartılı bir yorum değil. Çünkü Meloni, görevindeki ilk yılında yüksek enerji maliyetleri, artan enflasyon ve artan faiz oranlarını karşısında bulunduğu bir ekonomik manzarayla karşı karşıya kaldı.

Dolayısıyla salgın sonrası toparlanmayla birlikte ciddi derecede yıpranan İtalya ekonomisi, Meloni'yi Avrupa'yla iyi geçinmeye zorluyor.

Meloni'nin partisi İtalya'nın Kardeşleri; İspanya'da Vox Partisi, Polonya'da Hukuk ve Adalet (PiS) Partisi ve Macaristan'ın Fidesz Partisi gibi AB karşıtı siyasi partilerle yakın ilişkilerini sürdürüyor.

Öte yandan Roma yönetimi, Kuzey Afrika'da enerji işbirliğine dayanan bir angajman politikası izlemenin yanı sıra Orta Doğu ve Hint-Pasifik'te ekonomik ve yatırım anlaşmalarıyla stratejik ortaklıklar kurarak Akdeniz'de bölgesel bir güç olarak rolünü yeniden canlandırmaya çalışıyor.

İÇ POLİTİKA: ROMA'DA AZ RASTLANAN HÜKÜMET İSTİKRARI

İç politikada Meloni yönetimi, İtalya'nın kırılğan ve istikrarsız hükümet geleneğinin aksine şu ana kadar dikkate değer bir istikrarı sürdürdü.

Meloni'nin koalisyonu şu ana dek seçmenler arasındaki güçlü destekle ayakta kaldı ve önemli iç çalkantılardan kaçındı.

Meloni'nin İtalya'nın Kardeşleri partisi, İtalyan siyasi sahnesinde Merkez Sol Demokrat Parti (PD) ve sol popülist 5 Yıldız Hareketi gibi iki ana muhalefet gücünden önemli ölçüde daha fazla destek alarak yüzde 30'u aştı.

İtalya'nın Kardeşleri partisi, toplamda yüzde 20'den az destek alan iki küçük koalisyon ortağı olan Matteo Salvini'nin sağcı Lega partisi ve Antonio Tajani'nin merkez sağ Forza Italia partisinden de önemli ölçüde daha popüler hale geldi.

2013 yılında Forza Italia'yı kuran eski Başbakan Silvio Berlusconi'nin Haziran 2023'te vefat etmesi, merkez sağ partisini güçlü bir liderlikten yoksun bıraktı. Bu durum, Meloni'nin partisi İtalya'nın Kardeşleri'ni sağ cemahta bir adım daha öne çıkardı.

MELONI'Yİ VE İTALYA'YI GELECEKTE BEKLEYEN RİSKLER

Genel olarak bakıldığında, İtalya'nın Meloni liderliğindeki seyri, Roma'nın müttefikleriyle olumlu ilişkiler sürdüren, piyasalara güven veren ve İtalyan seçmenleri arasında popüler olan bir rotada devam etti.

Ancak gelecekte ülkenin borç yükünün artması sonrası ekonominin zayıflaması ve iktidar koalisyonu içinde olası anlaşmazlıklar, İtalya'nın siyasi ve ekonomik risklerini artırabilir.

Meloni, yüzde 144'lük bir borç ve Gayri Safi Yurt İçi Hasıla oranı ile karşı karşıya.

Belirsiz küresel ekonomik ortam bu kadar yüksek borç yüküne sahip bir ülke için ciddi riskler oluşturuyor.

Roma'nın yüksek mali açığı ve borcunun GSYİH'ye oranı, özellikle AB İstikrar ve Büyüme Paktı'nın reformu konusundaki zorlu müzakereler sırasında 2024'te AB mali kuralları etrafındaki belirsizlikler göz önüne alındığında, yatırımcılar için endişe kaynağı olmaya devam ediyor. Sonuç olarak İtalya'nın ekonomik düzleşme çıkabilmek için mali konsolidasyon çabalarını sürdürmesi ve önümüzdeki dönemde AB kurallarına uyması gerekiyor.

İtalya'nın son yıllarda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalan ekonomisi, Meloni hükümetini zayıflatabilir. Roma ile Brüksel arasında devam eden sorunlar, Meloni ve Salvini arasında önümüzdeki dönemde yeni tartışmaları ve krizleri beraberinde getirebilir. Salvini, Meloni iktidarının her konuda Brüksel ile aynı doğrultuda hareket ettiğini düşünüyor.

Salvini ayrıca, Meloni'nin başbakanlık koltuğuna oturmasından önceki ve sonraki söylemlerinin birbiriyle örtüşmediğini vurguluyor. Meloni'nin söylemde AB karşıtı, eylemde ise Brüksel yanlısı siyasi politikaları, ilerleyen zamanlarda İtalya muhalefetinden daha büyük eleştirileri beraberinde getirebilir.

Öte yandan aşırı sağcı Meloni'nin, uzun yıllardır NATO karşıtı bir çizgide olduğu biliniyor. Ancak Meloni, iktidara geldikten sonra ittifak ile ilişkilerini de bir denge içerisinde yürütme yoluna gitti.

Meloni'nin esneklik arayışı, koalisyon içi anlaşmazlıkları ortaya çıkarabilir. Partilerin ayrı kampanyalar yürütme kararı; iç farklılıkları daha da kötüleştirebilir ve bu da İtalya'yı gelenek haline gelmiş kötü şöhretli kırılmalı ve istikrarsız hükümetler dönemlerine geri döndürebilir.

Giorgia Meloni, tüm bu potansiyel risklere rağmen ekonomide, enerjide, AB ile ilişkilerde ve iç politikada doğru adımlar atmaya başırsa, 2024'ün ikinci yarısında kendisini kürsülerde tutkulu bir reformcu olarak yeniden gösterebilir.

Kapı

Muhammed İkbal BAKIRCI
11.05.11

Her gece bir yolculuğa çıkıyor
Her gece gümüşten bir şehirde geziyorum...
Kıyamda başlıyor yol geceleri...
Secdede bitiyor...
Yüreğim eşlik ediyor ben gece boyu geziniyorum...

Ursalim'de attı yüreğim dün gece, Selametın şehri...
Yerushalim dedi bir çocuk saçları kınalı, Zion dedi başka biri ...

Şu mihraptakiler Davut muydu Zekeriyya mı Meryem miydi de
Mihrap dediler şehrin girişinde
Kible miydi ki Kible dediler şehre
Uzak mıydı ki mescidimize, Mescidine Aksa dediler
Hüzünlü bir bakışla ağlarken bir çocuk af mı diledi ki, Karye dediler
Davut mu feth etti ki Yebus dediler,
Yada mukaddes belli ki Beytul Makdis dediler
7 kapılı bu şehrin Şam kapısından girip Sahire kapısından mı geçtiler...
Ömerler, Mervanlar Git de bir sor dediler...

İmparator Hadrian'ın heykelini gördüm Dün gece Amud kapısında
Şam kapısıdır bu dedi bir çocuk, Sütun kapısıdır dediler
Sonra sessizlik çöktü içime tüm ağırlığıyla, Şehitler ayaklandı ses
verdiler

Unut tüm bunları dedi bir şehit, Şehit kapısıdır burası nefeslendiler
Bir zamanlar seyyar satıcılar buradaydı, ışıl ışıldı burası
Geçti gitti mazide kaldı dedi Yanımdan geçerken ağlama duvarına
giden Yahudiler

Sonra Selahaddin askerleri gördüm Bir kapının girişinde sabahlayıp
savaşırken

Adını uyanık kalanlar kapısı koymuş bilen biri
Bir zamanlar Herod iken Sahire kapısı dediler

Eriha kapısına gittim doğarken eşlik etmiş bir mağara Meryem'e
Yanıdaki kapıya Sitti Meryem Kapısı dediler
Bir yanında rahmet mezarlığı, bir yanında yusufiye, Bu kapıya sonra
aslanlı kapı dediler

Şehrin çöplüğünü gördüm mağrip kapısında
Davud'un kabrini aradım, Arama nebi davud kapısında dediler
El Halil kapısını gördüm, Yafa kapısı da diyorlarmış
Sonra yeni bir kapı yaptırmış kokusu geldi Abdulhamid'in,
El cedid kapısıdır, o da burda dediler...

Cenazeleri gördüm Şehrin surlarının dışına giderken Esbat kapısıdır
o geçtikleri

Gelen Müslümanları gördüm, Tüm vakitlerde açılmış
O da Hitta kapısıdır, durma sen de geç dediler

İsa'nın sırtında bir çarmıh mı var, Giderken gördüm, Çile yoluna
açılan

Bir kapıdan geçerken Gavanime kapısıdır bu...

İçinde demir de varmış bakır da

Hadid kapısıdır bu, Bir emir yaptırmış haliyle Adı Argun da olur
dediler...

Nazir Kapısı, meclis kapısı, hapishane kapısı bir dediler...
Sordum en ihtişamlı en güzeli hangisidir
O da pamukçular çarşısına açılır Sultan Kalavun yaptırmış
Adı Kattanin Kapısıdır dediler..

Abdesthaneler Mathara Kapısına vermiş adını
Silsile ile Sakine çifte kapıdır
Üç bitişik olan Müselles kapısıdır dediler

Burak'ı gördüm bağlıydı, Mağribe Kapısıdır adı
Müslümanların ya O da sana kapalıdır dediler

Mervan mescidini gördüm, Ahır etmiş atlarını bağlamış haçlılar
Giriş çıkışına...
Su pınarına bakar, Ayn kapısıdır Kimine göre Münferid dediler

Altın Kapı varmış bir de, Onlar öyle demiş batıda
Duydum Gazali orda yazmış ihyasını, Rahmet tövbe kapısıdır o
dediler

Mihrabın altında müzdevec kapısı var, Ona Nebi kapısı derler...
Mücahidin sokağına açılan, Melik Faysal kapısına, Şerefül Enbiya
Kapısı...
Rahmet mezarlığına giden cenazeler Cenaze kapısından geçer
dediler..

Kapılarla girilir buraya, kapılardan geçilir
Sara'nın oğlu İshak...
Babası İbrahim'le örmüş...
Hem müjdedir hem emanettir
Saldırana cehennem...
Sahip çıkana cennet...
Uzaksan hasret kalırsın
Hasret kapısıdır dediler...

Türkiye-BAE ticaret hacmi büyüyor: 40 milyar dolara ulaşacak

BAE Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Thani bin Ahmed Al Zeyoudi Türkiye ile geliştirdikleri ticaret hacminden memnuniyeti paylaştı. Zeyoudi, "Türkiye ile BAE arasında büyük rakamları göreceğimizden eminim. 5 yıl sonra 40 milyar doları göreceğiz." ifadesini kullandı.

Zeyoudi, AA muhabirine yaptığı açıklamada, bir süre önce gerçekleştirdiği Türkiye ziyaretinden son derece memnun ayrıldığını belirtti.

İki ulusun petrol dışı ticarete iyi bir büyüme gösterdiğini aktaran Zeyoudi, Türkiye ile BAE'nin petrol dışı ikili ticaretinin 18 milyar dolara yükseldiğini bildirdi.

2023'ün ilk yarısında iki ülke ticaretinde hızlı bir ivme yakalandığının altını çizen Zeyoudi, ikili ticaretin yılın ilk yarısında neredeyse 13,5 milyar dolara ulaştığını ifade etti.

Thani bin Ahmed Al Zeyoudi, ikili ticarete özel sektörün önemini vurgulayarak şu açıklamada bulundu:

"(Türkiye ve BAE) Özel sektörün bu yakın ilişkiden, anlaşmalardan faydalanmasını sağlamak istiyoruz. Türkiye ile BAE arasında büyük rakamları göreceğinden eminim. 5 yıl sonra 40 milyar doları göreceğiz. Bu ivmeyi sürdürmek istiyoruz. Özel sektörün diğer pazarlara farklı bir açıdan bakıp birlikte çalışmasını sağlamak istiyoruz."

BAE, Türkiye'nin Körfez bölgesindeki en önemli ticaret ortakları arasında yer alıyor. Türkiye'nin BAE ile olan ihracatında yüzde 58,6'lık payla ilk sırada tüketim malları geliyor. Listede yüzde 30,07'lik payla ara mallar ve yüzde 8,11'lik payla yatırım malları yer alıyor.

Avustralya'da İslam'ın Aydınlik Geleceği

Röportaj:
Dr. Öğr. Üyesi Fehmi ÇIÇEK
Karabük Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Röportajı Yapan:
Zahid Ergin AKGÜN

Hocam kısaca kendinizden bahseder misiniz? Avusturalya'ya gidiş hikayenizi sizden dinleyebilir miyiz?

Esselamü aleyküm. Hasan oğlu Fehm i Çiçek, aslen Sivas'lıyım. Ailem ben yaşındayken İstanbul 'a göç etmiş. İlkokul, ortaokul, liseyi İstanbul'da bitirdim. İmam hatip mezunu değilim, lise mezunuyum. Ama birinci tercihim, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 'ni 1989 yılında kazandım. 1995 yılında bitirdim. 1996 'nın sonunda Pakistan 'a gittim. Uluslararası İslam Üniversitesi 'nde master yaptım. 2001'de Türkiye 'ye döndüm. 2001 'le 2004 yılları arasında İstanbul'da "Darül Hadis" diye bir dergi çıkardım.

Ölüleri Diriltten Yağmur adlı ilk Türkçe kitabımı yazdım. Bu arada özel bir radyoda Nübüvet Pınarı adı altında bir hadis programı yapıp sundum. 2004 yılının sonunda da Kader beni Dünyanın öbür ucu dediğimiz Avustralya 'ya gönderdi.

Avustralya 'nın Melbourne şehrinde Türk iş adamlarının satın aldığı bir uluslararası kolej var. Büyük bir kolej. Ben oradayken 1500 öğrencisi, 122 öğretmeni vardı. Bu kolejin yöneticileri İstanbul 'a gelmişler. Beni tanıyan birileriyle tevafuken görüşmüşler. İngilizce ve Arapça bilen bir hocaya ihtiyaçları olduğunu söyleyince, onlar da beni tavsiye etmişler. Böylece aklımın ucundan hiç geçmemesine rağmen, yani dünyanın ta öbür ucunda hakikaten, hayalin bile ulaşamazdı derler ya, yani hiç oraları düşünmezken, ama kaderin takdiri oraya 2004 yılının sonunda gittim.

İlim kolejinde yıllarca İslamic Study öğretmeni, Kur 'an öğretmeni, yani din dersi öğretmeni diyebilirsiniz. Uzun yıllar hem okulda görev yaptım. Hem Community Center'larda ve hem de Meadow Heights Camisinde hutbeler, vaazlar, cami dersleriyle dolu dolu bir dokuz sene geçirdim.

Avustralya 'nın sosyal bilimlerde en kuvvetli üniversitelerinden bir tanesi, La Trobe Üniversitesi 'nde uluslararası ile ilişkiler okudum. İlk İngilizce kitabımı yazdım, Life Under the Divine Light (İlahi Işık Altında Hayat). Sonra Abrar Foundation diye bir vakıf kurdum. O vakfın şemsiyesi altında uluslararası, insan yardım yılında da İstanbul 'a ailece dönüş yaptım.

2016 yılında Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi'nde doktora başladım. 2020 yılında bitirdim. 2023 yılında da yine hiç aklımın ucunda bile yokken, bir de baktım ki Karabük'te İslam Üniversitesi 'nde hadis ana bilim dalında öğretim üyesi faaliyetlerinde bulundum. Afrika, Ortadoğu ve Hint Yarımadasının kuzeyi olmak üzere. 2013 olmuşum.

İslam Avustralya'ya hangi yola gelmiştir? Bir büyüğümüzün ifadesiyle Onuncu Köy Avustralya'daki İslam'ın izlerinden bahsedermisiniz ?

Aslında Avustralya'da İslam ve Müslümanların tarihi çok derin değil. Çünkü Avustralya 'nın tarihi derin değil. Avustralya 130 -150 yıllık bir ülke. Ama 1930'larda ilk göç olarak Afgan göçü olmuş.

Afganlar Avustralya 'ya gelmişler. Tabii Avustralya bildiğiniz gibi İngiltere 'nin bir eyaleti, İngiltere 'nin atadığı genel bir Vali tarafından yönetiliyor. Kuruluşu da çok enteresan ve ilginç.

Yani 18. Asır'da, 19. Asrı'nın ilk başlarında İngiltere'de hapisaneler çok dolmuş taşmış. Suçlar, adi suçlar çok yaygın olmuş ve katiller, haydutlar hapisanelere o kadar çok atılmış ki yer yok. Yer olmayınca İngiltere kralı, Kaptan Cook diye birisini çağırıyor.

Ona görev veriyor, diyor ki bu hapishanedeki suçluları al, en uzak nereye götürüyorsan götür. O da bunları gemilere dolduruyor ve Avustralya 'ya getiriyor. Ama Avustralya'ya ilk geldiklerinde oranın yerli halkı Aborcinlere ne zulümler yapmış bu beyaz adam.

Ne haksızlıklar ne zulümler öldürmeler ailesinden kaçırmalar. Çocukları alıp Hristiyan okullarında zorla baskıyla Hristiyan yapmalar. Kırbaç zoruyla insanları kendilerine itaat ettirmeler. Yani akla hayale gelmeyecek haksızlıklar zulümler yapmışlar.

Şimdi kendileri de itiraf ettiler. Ben oradayken başbakan aborcinlerden özür diliyoruz dedi. Ve bu da dünya haberlerinde gündem oldu. Herkes bunu alkışladı başbakanımız aborcinlerden özür diledi diye.

Ben de dedim ki tamam güzel bir şey yani kötü bir şey demiyoruz. En azından hatalarını anlamışlar özür dilemişler. Fakat o kadar haksızlıklar yaptıktan sonra o kadar zulümler yaptıktan sonra o kadar katliamlar yaptıktan sonra sadece bir özür dilemek yeterli mi?

O aktılan kanları geri mi getirdi bir özür dilemek? Bu kadar mı yani? Yani çok ilginç o kadar büyük katliam yapacaksınız, öldüreceksiniz. Ondan sonra just we Apologize. Yani sadece bir özür diliyoruz demekle ve yani çok insancıl çok güzel çok ilerici, çok medeni olacaksınız öyle mi?

Enteresan ve ilginç. İslam tarihi dediğimiz gibi 1930'lar Afganların göç etmesi, daha sonra diğer Müslüman ülkelerden göç almışlar. Böylelikle 60-70 tane diğer Müslüman ülkeler de dahil olmak üzere Çin'den, Endonezya'dan, Pakistan'dan, Lübnan'dan, Orta Doğu'dan, Araplardan, Türklerden, Osmanlılardan oluşmak üzere 60-70 değişik ülkeden göç alan bir ülke. Türkler de 1970'li yıllarda Anadolu'nun şehirlerinden, Çorum'dan, Konya'dan, Samsun'dan insanlar hiç dil bilmiyorlar, İngilizce bilmiyorlar. Çalışmaya gidiyorlar, orada ilk olarak Ford fabrikasında çalışıyorlar. Tabii onlar anlatıyorlar ne kadar zorluklar çekmişler dil bilmediklerinden dolayı, sırf ekonomik olarak biraz para kazanıp geriye döneriz diye gelmişler ama çok da uzak olduğu için orada geriye dönmeden maalesef yıllarca, senelerce Avustralya'da kalmışlar.

Kıtada Türkiye algısı nasıldır?

Türkler, Avustralya 'ya, 1970 'li yıllarda, 65 'lerin sonlarında, 70 'li yıllarda ilk göç başlamış ve orada fabrikalarda işçi olarak çalışmışlar. Sonra tabii yıllar geçtikçe orada dil öğrenince daha çok da tabii bu ilk neslinin çocukları, oranın ilkokulları, ortaokul, lise, üniversitelerini okuyunca, yani oranın kültürüne ve hayatına entegre olunca, kendi işlerini kurmaya başlamışlar.

Önce işte kebab dükkanları açmışlar. Hala daha da var Türk kebabı, yani döner ve diğer kebab türleri Avustralya'da çok yaygın ve meşhur. İyi de para kazanıyorlar. Yani öyle bir de güzel yaparlarsa, rağmet ediyorlar.

Türk döneri lezzetli, yapanlar da böyle. Bol bol çok etli koyuyor. Ekmeğe bol koyuyor. Efendim yanında içecekleri yani fazla fazla böyle yedirerek hem Avustralyalılarının kendisi, hem Araplar, hem diğer ülkelerden gelen göçmenlerin nezdinde döner kebabı meşhur ve iyi de para kazanıyorlar.

Böyle böyle değişik fabrikalar, iş yerlerini kendileri açıyorlar. Hatta öyle bir noktaya geliyor ki Bir tane Türk, orada bir Crazy John diye orada çok meşhur oldu. Bir Türk telefon şirketi açıyor.

O telefon şirketi büyüyor, büyüyor ve Avustralya 'nın en zenginlerinden oluyor. Babası da bizim camiye gelirdi. Babasıyla konuşurduk, efendim sohbet ederdik. Bu Crazy John bir Yunan kadınıyla evlenmiş.

Benim karibime gitmişti. Yani niye bir Türk kıızı bulmadı da Yunan bir kadınla evlendi diye. Babasına soruyordum gelenin nasıl? "Gelinin memnun musun? Çok memnunum." diyordu. Bizi sabah namazlarına kaldırıyor falan diyordu.

Ben de sevinmiştim ama içimde yine de bir... Yani garip... Bir his vardı. Ben oradayken... 2009 yılında aniden bu Crazy John öldü. Ölünce... Servetinin büyük çoğunluğu bu kadına kaldı. Anne babasına yani hemen hemen hiçbir şey bırakılmadı. Sonra bu kadın bir başka Yunanlı erkekle evlenmiş. Bu da tabii ki bizim için büyük bir ibret, büyük bir ders.

Şu anda yeni nesil. Orada kendi iş yerlerini açıyorlar. Mühendislik fakültesi, Tıp fakültesi... Ve diğer fakültelere gidiyorlar. Hemen hemen yeteneği her ne varsa... Kendi işlerini kuruyor. Ama daha çok hangi iş dersiniz böyle lokanta, kebab türü işler yapıyorlar. Bazıları da Türkiye'den işte gıda alım satımı gibi işlerde yapıyorlar.

Kıta ile Türkiye ilişkilerine katkı sağlayacak önerileriniz nedir?

Avustralya'da Türkiye algısı fena bir algı değil. Bunun da sebebi Çanakkale Savaşı olsa gerek. Bildiğiniz gibi Çanakkale Savaşı 'nda Avustralya'dan, Hindistan'dan, Kanada'dan, Yeni Zelanda'dan askerler Çanakkale'ye gelip orada bizim dedelerimizle savaşmışlar.

Çok enteresan ve ilginçtir. Avustralya'da Çanakkale Savaşı 'nın yıldönümü resmi tatildir. Anzak Day diye resmi tatil o günü kutluyorlar. Ben ilk öğrendiğimde şaşırılmıştım. Bunu günü niye kutluyorlar? Yenildiler. Yani insan yenilgiyi kutlar mı diye. Ama öğrendim ki; tarihlerinde bir defa bir savaş yapmışlar. O da Çanakkale Savaşı. Dolayısıyla ilk defa bir savaş yaptıklarından dolayı yenilseler de o günü kutluyorlar. Dedelerimiz diyorlar ve önemsiyorlar. Yani orada ölen dedeleri, babaları bunları canlandırmaya çalışıyorlar, hatıralarını yaşatmaya çalışıyorlar. Baksanıza Avustralya'da resmi tatil o gün etkinlikler yapıyorlar. Hatta her sene Çanakkale 'ye gelip orada da kutlamalar yapıyorlar. Ben şaşırılmıştım ama sonra da bir espiyiyle dedim ki; ya bunlar yenilgiyi kutluyorsa böyle. Demek ki bizim tarihimiz bunların elinde olsa senenin her gününü tatil yaparlar. Çanakkale ve Kosovovalar, Mohaçlar, İstanbul 'un Fethi, Niğbolu Zaferleri vesaire vs.bir tarih ellerinde olsa. Kutlama üzerinde kutlama yaparlar.

Son zamanlarda dünyada oluşturulmaya çalışılan İslamofobi'nin Avustralya macerası nedir ?

Benim gördüğüm kadarıyla dünyada İslamofobyaya az olduğu Batı ülkesi Avustralya. Yani sokaklarda, caddelerde, havaalanlarında bir yere giderken orada namaz vakti geldiğinde abdestimi ve seccademi alıyorum, bir koltuğun kenarında namazımı çok rahat bir şekilde kılıyorum. Hiç kimse niye namaz kılıyorsun, niye burada gelip te birisi rahatsız etmiyor. İslam okulları açık, sürekli açılıyor. Zaten orada özel okullara devlet çok büyük yardım ediyor. Çok büyük destek veriyor. Maddi olarak. Yani öğrenci sayısı artıkça yardım miktarı da artıyor. Öğretmen maaşlarının % 80'ini devlet karşılıyor. Herhangi bir spor salonu, yüzme havuzu gibi bir şeye ihtiyacınız olduğunda geliyor. bakıyor hakikaten ihtiyacınız varsa onu yapıyor. Anahtarlarını size teslim ediyor. İstedikleri de üç tane ders, İngilizce, matematik, fen bilimleri. Bunun haricinde istediğiniz kadar Kur 'an dersi koyun, istediğiniz kadar tefsir dersi koyun. Bunlara hiçbir şey demiyor, müsaade ediyor. Hatta siz bir öğretmen olarak. Türkçe, Arapça dillerini öğretmek istiyorsanız, bir kurs açtığınızda, bunlara da destek veriyor. Dolayısıyla oradaki Müslümanlar okul açma yarışına giriyorlar tabi ki. Yani eğer projesini sunduğunuzda rahatça açabiliyorsunuz. Prosedürünü bildiğinizde İslam okulları kolayca açılabilir.

Dolayısıyla İslam okulları fazla ve serbest. Yani serbest dediğim Kur 'an dersi konulmasına, tefsir dersi konulmasına hiçbir engel yok rahat bir şekilde konulabilir. Sokakta, çarşılarında sahillerde, müslüman kadınlar, İslam kıyafetiyle hatta çarşafı şekilde gidiyorlar, dolaşıyorlar.

Bir ara Burka'yı yasaklayalım dediler. Burka yasaklanma sürecinde Avustralyalı bir kadın buna insan haklarına aykırıdır diye karşı geldi. İslamofobyaya yok denecek kadar az diyebilirim.

Kıtanın geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Kıtanın geleceğini ben parlak görüyorum. Zira onlar kendileri de söylüyorlar. Avustralya halkının kendi uzi dediğimiz kendi halkının nüfusu azalıyor. Onun için başbakanları ben oradayken açıkça ilan etmişti.

Lütfen en az üç tane çocuk yapın. Bir tanesi anne için, bir tanesi baba için, bir tanesi de Avustralya için. Hatta bu çocuk yapanlara, çocuk sayısına göre paralar veriyor. Teşvik ediyor. Doğum parası, efendim hastane masrafı doğduktan sonraki birinci yıl hediyesi gibi bir yardımlar yapıyor. Çocuk sayısına göre de devlet para veriyor. 15 yaşına kadar anneye babaya para veriyor. Mesela benim iki tane çocuğum vardı. Biri 15 yaşından küçük. İki haftada bir 450 dolar çocuk parası verirdi. İki tane çocuk olursa 900 dolar. Üç tane çocuk olsa, 1350 dolar. Beş çocuk olsa ne yapar? Beş çocuk olsa 2000 dolar. Böyle çocuk başına para veriyor.

Şimdi ben bunları İstanbul'da bir konferansında anlatınca dinleyicilerden biri dedi ki, hocam dedi, ben dedi Avustralya'nın nüfusunu artırmanın bir yolunu biliyorum. Ne dedim? Dedi ki bizim doğudaki kürtlerden oraya 10 tane göndereceksiniz. 10 senede Avustralya'nın nüfusunu 10 katına çıkarırlar diye espri yapmıştı. Espirisi bir tarafa, ben Avustralya'nın geleceğini, parlak olmasını şöyle görüyorum. Onlar kendileri de diyor. 2050 yılında Avustralya'nın nüfusunun ekseriyeti Müslüman olacak diye söylüyorlar.

Ama tabii bir asimile programı da var, asimülasyon da var. Bunu da göz ardı etmemek lazım. Şöyle diyorlar, gelen göçmenlere hoş geldiniz, safalar getirdiniz. Dünyanın en güzel ülkesi, dünyanın en müreffeh ülkesi, sosyal imkanlarının en çok olduğu bir ülke. Göç bakanlığı diyor ki; zaten ilk gelenlere dokunmuyor. İlk gelenleri ben değiştiremem diyor. Ama onun çocuğunu da fazla değiştiremem diyor. Ama torunun torunu bizim diyor. Torunlar tamamen bizim diyor. Afganlılardan şu anda Müslüman olan çok az var. Önce gelen Afganlıların çoğu Hristiyanlaşmış.

Böyle bir asimülasyon tehlikesi de var. Ama ve lakin ben oradaki Müslümanların şöyle İslam 'ın ahlakının güzelliğini yansıtsalar. Hedefleri de amaçları da dünyalık parayı elde etmek değil de İslam'ı yaymak, İslam 'ın güzelliğini göstermek, İslam davası olsa ben oradaki halk insanların bir 20-30 sene içerisinde toptan olmasa da büyük çoğunluktan nüfusla İslamiyet 'e gireceklerine, İslamiyet 'i benimseneceklerine inanıyorum.

Ben oradayken birçok kelime -i şehadet getirmesine vesile oldum. Birçok insan kelime-i şehadet getirdi. Müslümanların sayısı gün geçtikçe artıyor. Dolayısıyla Ben ümitliyim inşallah Avustralya önümüzdeki senelerde orada 2030-2060'lı yıllarda Müslümanlar çok daha iyi noktalara gelecekler, söz sahibi olacaklar. Hatta ben orada uluslararası ilişkiler okurken amacım Avustralya'da Muslim Party kurmaktı. Yedi tane istişare edebileceğim insan bulamadım. Bulsaydım zaten Türkiye'ye dönmeyecektim.

Halk çok müsait, ortam çok müsait. Çok kültürlülük üzerine mesela kurulmuş Avustralya. Bununla da çok övünüyorlar. Halbuki onlar yüz elli seneden önce bu çok kültürlülüğü bizim Osmanlı tatbik etmiş uygulamış en güzel şekliyle. 600 sene Osmanlı'nın içerisinde Yahudiler, Hristiyanlar, Müslümanlar bir adaletli bir şekilde tam bir barış içerisinde ticaret yaparak yaşamışlar. Yani bu çok kültürlülüğü biz şanlı tarihimizde uygulamışız zaten. En güzel şekliyle ortaya koymuşuz. Biz Osmanlı döneminde yani şu an Filistin'de kadın, çoluk çocuk demeden soykırım yapan İsrail'in yaptığı gibi biz onlara yapsaydık bir tane Yahudi kalmazdı yeryüzünde. Biz eğer Hristiyanların haçlı ordularında saldırdığı gibi yapsaydık günümüze bir tane Yunanlı kalmazdı. Bir tane Bulgar kalmazdı. Dolayısıyla bu çok kültürlülüğe en en iyi yapan bizleriz.

Ben ümit ediyorum ki; Avustralya'nın geleceği güzel olacak. Müslümanların oradaki gelişimi bunu gösteriyor. İnşallah, batıdan önce biz Ortadoğu'daki Müslümanlardan daha önce Avustralya'da bir İslam güneşi doğar. Oradan bütün dünyayı aydınlatır ümidindeyim.

Sorularımıza içtenlikle cevap verdiğiniz için ve bize vakit ayırdığınızdan dolayı teşekkür ederiz hocam.

Röportaj hakkında kısa bir Yorum:

Dr. Fehmi Çiçek genel itibariyle bu Röportajda, Avustralya'nın geleceğine dair umutlu olduğunu ifade ediyor ve nedenlerini şu şekilde sıralıyor:

1. Nüfus Teşvikleri:

- Avustralya hükümetinin, azalan yerli nüfusu artırmak için ailelere çocuk başına maddi destek sağladığından bahsediyor.

2. Müslüman Nüfusun Geleceği:

- 2050 yılında Avustralya nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olacağına dair öngörüler olduğunu belirtiyor.
- Ancak, göçmenlerin asimilasyonu konusunda da bir programın varlığına dikkat çekiyor.

3. Asimilasyon Tehlikesi ve Müslümanların Durumu:

- Göçmenlerin ve onların torunlarının asimilasyonu hakkında Avustralya hükümetinin yaklaşımını aktarıyor.
- Müslümanların, İslam'ın ahlaki değerlerini yansıtarak ve İslam'ı yayma amacı güderek Avustralya'da etkili olabileceklerine inandığını ifade ediyor.

4. Çok Kültürlülük ve Osmanlı İmparatorluğu:

- Avustralya'nın çok kültürlülük politikasını övdüğünü, ancak Osmanlı İmparatorluğu'nun çok daha önce bu politikayı başarıyla uyguladığını vurguluyor.

6. Umut ve Gelecek Öngörüsü:

- Avustralya'da İslam'ın gelişiminin iyi bir geleceğe işaret ettiğini ve Avustralya'dan başlayarak İslam'ın dünyayı aydınlayabileceğine dair umudunu dile getiriyor. Bundan dolayı Avustralya'nın geleceğine dair genel olarak pozitif bir bakış açısına sahip olduğunu ve Müslüman nüfusun artışının bu umudu desteklediğini ifade ediyor.

Bitmiyor Sana Hasretim

Kudüs-ü Şerif YAVUZ SELİM KURT

Hasret kaldım zeytin dağlı Kudüs'e, portakal tatlı Yafa'ya ve koynunda peygamberler saklayan El Halil'e, Hasretim solgun gözlerinden yaşlar akan, kanım yollarına feda olasıca can kardeşlerime. Kudüs'üm benim cennet kokulu vatanım... Şimdi bağırsaklarına yılanlar yuvalanan zalimler, Çakalların midelerinde yaşayan parazitler Garip vatanımla arama girdiler... Pasaportla seyahat ediyorum yüzlerce yıl yaşadığım beldeme. Katil Ben Gurion'un adını taşıyan havalimanından aldığım evrakla giriyorum Mescidime. Mazinin iniltileri arasında ıstırap çekiyorum, Şimdinin kör labirentleri arasında esirim. Kudüs'ümün meltem rüzgârı küçük ve nazik parmaklarıyla saçlarımı okşuyor, O masum tebessümüyle ruhumu teselli ediyor. Şehirlerin melikesi, kulağıma anne şefkatiyle fısıldıyor: Hüzünlenme, ağlama Selim, gel gözyaşlarımızı silelim, Zafer senin imanındadır, hayalindedir, ümidindedir bunu bilelim. Ebabil kuşlarının kanatlarında, dörtnala koşan Muhammedin süvarilerini bekleyen, Yeşil sancaklar görüyorum Kudüs semalarında süzülen... Şimdi El Aksa'nın bahçesindeki dallar lanet olası mermilerle delik deşik, Miraç kokan fidanlar kirli ellerle köklerinden sökülmiş, Aşk ve selamın kelebekleri tank paletleri altında ezilmiş, Güvercinler toplu mezarlarda, masum çocuklar kamplarda mülteci... Her yolu denediler de, yok edemediler Selahaddin'in ayak izine basanları, İmran kızı Meryem gibi susanları... Sultan Selim-i Evvel'in yeminini edenleri... Ömer gibi demir iradeli erkekleri...

Çok yakında tekrar kavuşacağız, sana geleceğim, Kudüs,
Eski Osmanlı kaldırımli sokaklarından geçeceğim
ve yüzyıllar öncesinin yankılarını, zaferlerin marşlarını
dinleyeceğim...

Rengarenk uçuşan kelebekleri göreğim,
göz kamaştıran güneşle raks eden beyaz,
sonsuz cennet bahçelerini, umut çiçeklerini, çeşmeleri ve mübarek
kubbeleri...

Ruhum Kudüs gibi mahzun, El Aksa gibi tutsak,
Bu esaret buzu eriyecek çok yakında,
Bu aksak ayaklarımızın bağı çözülecek.
Yeniden çarşılarından baharat rayihaları ve mest eden nağmeler
yükselecek,
Âlimlerin, hekimlerin, nebilerin, şehidlerin ve şairlerinle birlikte.
Seni düşünerek nefes alıp veriyorum Kudüs'üm, benim vatanım,
Bitmiyor sana hasretim...

21. Yüzyılın Parlayan Yıldızı: Türk Devletleri Teşkilatı

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından hazırlanan "21. Yüzyılın Parlayan Yıldızı: Türk Devletleri Teşkilatı" kitabı Kazakistan'ın başkenti Astana'da yapılan Türk Devletleri Teşkilatı Devlet Başkanları Konseyi 10. Zirvesi'nde takdim edildi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan, dönem başkanlığını devreden Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev'e teşekkürlerini sunarken dönem başkanlığını devralan Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev'i tebrik ederek başarılar diledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Mirziyoyev'in "Türk Dünyası Ali Nişanı" ile onurlandırılacağını bildirdi.

Küresel sınamalarla mücadelelerde en önemli gücün, Türk dünyasının birlik, beraberlik ve dayanışmasından doğduğunu vurgulayan Cumhurbaşkanı Erdoğan:

"Bu hakikati, son dönemde karşılaştığımız pek çok hadisede gördük, görüyoruz. Can Azerbaycan vatan muharebesinin ardından Karabağ'da 30 yıldır süregelen işgale son verdi. Bu tarihi başarıdan büyük bir gurur ve sevinç duyuyoruz. Böylece bölgemizde kalıcı barışa bir adım daha yaklaşmış olduk. Açılan fırsat penceresinin değerlendirilmesi en büyük arzumuzdur. Ermenistan'ın Azerbaycan'a yönelik yükümlülüklerini yerine getirmesi mühimdir." dedi.

Diğer yandan, Azerbaycan'ın batı bölgeleriyle Nahçıvan'ı birbirine bağlayacak ulaştırma hattının hayata geçirilmesinin büyük önem taşıdığına dikkat çeken Cumhurbaşkanı Erdoğan, " Hattın açılması, tüm bölge ülkelerinin refahına ciddi katkı sağlayacağı gibi Türkiye'yi de ata yurdumuz olan Orta Asya'ya bağlayacaktır. Bu sürecin başarıyla tamamlanması için Türk dünyası olarak Azerbaycan'a olan desteğimizi sürdürmeliyiz." ifadelerini kullandı.

İLETİŞİM BAŞKANLIĞI'NDAN ZİRVEYE ÖZEL KİTAP

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından zirveye özel hazırlanan "21. Yüzyılın Parlayan Yıldızı: Türk Devletleri Teşkilatı" kitabının takdim yazısı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın kaleminden çıktı.

Kitap, Türkiye'nin Türk Devletleri Teşkilatı üye ülkeleri ile geçmişten bugüne dostluk ve kardeşlik bağlarından beslenen ilişkilerini, ekonomiden kültüre, ulaşımdan enerjiye, sağlıktan eğitime, medyadan bilim ve teknolojiye kadar işliyor.

Türkiye ve diğer Türk Cumhuriyetleri arasında gelişen işbirlikleri ile Türk Devletleri Teşkilatının tarihçesi ve organizasyon yapısının anlatıldığı "21. Yüzyılın Parlayan Yıldızı: Türk Devletleri Teşkilatı" kitabında, salgın, İkinci Karabağ Savaşı ve yüzyılın felaketi 6 Şubat depremleri dönemlerinde Türk devletleri ve halklarının sergilediği insani dayanışma da ele alınıyor.

Türk Devletleri Teşkilatı ile Türkiye'nin teşkilata üye ülkelerle ilişkilerine dair kaynak eser niteliğindeki kitap, "Bir Organizasyon Olarak Türk Devletleri Teşkilatı", "Ortak Geçmiş Güçlü Gelecek-İş birliği Alanları", "Zor Günlerde Hep Birlikte" başlıkları ile üç bölümde kaleme alındı.

Cumhurbaşkanı Erdoğan takdim yazısında şu ifadelere yer verdi:

"Aynı kökten, aynı tarihten ve kültürden geldiğimiz, acıda da sevinçte de beraber olduğumuz Türk halkları ve devletleriyle ilişkilerimiz ve iş birliği alanlarımız her geçen gün daha da gelişmeye, güçlenmeye devam ediyor.

Türk devletleri arasındaki bağların güçlenmesi ve ortaklıkların çoğalmasında, Türk halkları arasındaki dayanışmanın artmasında büyük payı olan yapıların başında şüphesiz ki Türk Devletleri Teşkilatı gelmektedir. Siyasi, beşerî ve ekonomik ilişkiler üzerinde yükselen bu yapı giderek güçlenmekte; Türk halkları arasındaki tarihî bağların ve duygudaşlığın artmasına dönük iş birlikleri her geçen gün çoğalmaktadır.

Bu doğrultuda Türk Devletleri Teşkilatı olarak, uluslararası ve bölgesel sorunlarda ortak tavır alıp müşterek sorunlarımıza çözümler üretiyor; teröre, Türk ve İslam düşmanlığına karşı birlikte mücadele ediyoruz. Siyasi ve stratejik iş birliklerimizin her geçen gün arttığı Teşkilat üye ülkeleri olarak ekonomiden politikaya, kültürden turizme, eğitimden spora kadar birçok alanda bu iş birliklerimizi artırmaya dönük faaliyetler gerçekleştiriyoruz. Tüm bu ortaklıkların çok daha ötesinde büyük bir gönül köprüsü kurduğumuz Türk dünyasıyla kederde ve sevinçte de birlik oluyoruz.

Teşkilat üyesi ülkelerin, 6 Şubat 2023 tarihinde yaşadığımız, “Asrın Felaketi” olarak adlandırdığımız Kahramanmaraş depremlerinin ardından yardım çağrımıza hızla cevap vermesi, sevinçte ve kederde nasıl birlik olduğumuzu bir kere daha gösterdi. Bu büyük deprem felaketinde arama-kurtarmadan sağlığa ve konaklamaya kadar her konuda pek çok vasıtayla yanımızda olan soydaşlarımız, deprem bölgesindeki vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını karşılamak için kıymetli bir çaba sarf etti. Türkiye’nin bu zor günlerinde gösterilen dayanışma, merhum Kazak yazar ve düşünür Mustafa Çokay’ın “Her Türk’ün iki vatani vardır: Birincisi kendi doğduğu topraklar, ikincisi Türkiye’dir” sözünün doğruluğunu bir kez daha böylelikle ispat etmiş oldu.

Bu nedenlerle, kuruluşundan bu yana geçen 14 yılda, devletler arası iş birliğine dayalı bir disiplinle var gücüyle çalışan Teşkilat’ımızın, her yıl bir adım daha ileri gideceğine inancım tamdır. Türk devletleri olarak tarihi, kültürel bağlarımızı derinleştirmek; siyasi, ekonomik ve toplumsal ilişkilerimizi daha da büyütmek ve ortaklıklarımızı çoğaltmak, en önemli amaçlarımızdandır.

Çünkü biz güçlü olursak Türk dünyası güvende olacak; biz birlik olursak teröre, Türk ve İslam düşmanlığına karşı mücadelemiz sağlam olacak ve bütün mazlum coğrafyaların sesi dünyada daha gür duyulacaktır. Üye ülkelerin oluruyla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin Türk Devletleri Teşkilatına gözlemci üye olarak dâhil edilmesi de gelecekte bütün Türklerin ve insanlığın sesi olacağımızın önemli bir göstergesidir.

Büyük bir ortak geçmişe ve tarihe sahip olduğumuz Türk devletleri ile Türkiye Yüzyılı’nda hep birlikte, daha güçlü olacağımıza, geleceğe sağlam ve emin adımlarla yürüyeceğimize canıgönülden inanıyorum. Türk devletleri olarak birliğimizin, beraberliğimizin ve kardeşliğimizin daim olmasını temenni ediyorum.”

Belçika Başbakanı Alexander De Croo'dan İsrail'e saldırıları durdurma çağrısı geldi

Belçika'da hükümet, İsrail'in Filistin'e karşı orantısız güç kullandığını ve bu durumun derhal sonlandırılması gerektiğini açıkladı. Belçika Başbakanı Alexander De Croo, İsrail'in Gazze'ye yönelik düzenlediği saldırıların artık orantılı olmaktan çıktığını ve saldırılara son vermesi gerektiğini söyledi.

Belçika Başbakanı Alexander De Croo, başkent Brüksel'de Ürdün Kralı 2. Abdullah ile bir görüşme gerçekleştirdi. De Croo, ülkesinin dünya genelindeki bütün büyükelçilerini bir araya getiren yıllık konferansta bir konuşma yaptı.

Başbakan De Croo, İsrail'in Gazze'de bulunan mülteci kampına düzenlediği saldırılara sert tepki gösterdi ve saldırıların artık orantılı olmaktan çıktığını belirtti.

Hamas'ın İsrail'e düzenlediği saldırıları kınadığını, İsrail'in kendini savunma hakkı olduğunu ve bunu desteklediklerini söyleyen De Croo, misilleme saldırılarının arttığını ve İsrail'in artık durması gerektiğini vurguladı.

De Croo, "Tek bir terörist için tüm mülteci kampını bombalamanın orantılı olduğunu söyleyemezsiniz. Bu çok zorlama olur. Ayrıca Batı Şeria'da dizginlenemeyecek bir şiddet konusunda da dikkatli olunmalı" şeklinde konuştu.

Belçika Kalkınma ve İşbirliği Bakanı Caroline Gennez ise büyükelçilere yaptığı konuşmada, İsrail'e ve AB yönetime sert eleştirilerde bulundu.

Gennez, "AB'nin ilk tepkisi utanç vericiydi. AB Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen kimseye danışmadan İsrail'e gitti. Bu gelişmelerden sonra ise AB Komisyonu üyeleri, Filistinlilere yardımların kesileceğini açıkladı. Bütün bu yaşananlar gerçekten utanç vericidir" ifadelerini kullandı.

Bakan Gennez, Belçika'nın VTM televizyonunda yayınlanan bir programa katılım gösterdi. İsrail'in Gazze'ye saldırıları hakkında konuşan Gennez, "Tüm unsurlar İsrail'in savaş suçu işlediğine işaret ediyor. Herkes bunu biliyor" şeklinde konuştu.

İsrail'in Hamas'ın saldırılarına karşılık verirken orantısız güç kullandığını ve masum sivilleri topluca cezalandırdığını söyleyen Gennez, İsrail'e silah sevkiyatının derhal durdurulması gerektiğini vurguladı.

Caroline Gennez, Eylül ayında verdiği bir röportaj sırasında Filistin'in davasında haklı olduğunu söylemiş ve İsrail ile Belçika'nın diplomatik sorun yaşamasına neden olmuştu.

Gennez'in "**İşgal altındaki Filistin topraklarında durum sürdürülebilir olmaktan çıkıyor. Bütün Filistin köyleri İsrail tarafından haritadan siliniyor**" sözlerinden sonra İsrail'in Belçika Büyükelçisi Idit Rosenzweig-Abu, "iftira içeren suçlamalar nedeniyle büyük şaşkınlık yaşadığını" belirtmiş ve Belçikalı bakana protesto içeren bir mektup göndermişti. Ayrıca İsrail'deki Belçika Büyükelçisi ise İsrail Dışişleri Bakanlığına protesto için çağrılmıştı.

İSPANYA'DAN AB'YE FİLİSTİN ÇAĞRISI

İspanya'da Başbakan Yardımcısı Yolanda Diaz, İsrail-Filistin savaşı devam ederken Avrupa Birliği'nin Filistin halkına yaptığı yardımları durdurma kararını sert bir dille eleştirdi.

AB Komisyonu'nun kalkınma yardımı ödemelerini durdurma ve planladığı projeleri gözden geçirme kararını çok çirkin bulduğunu ifade eden Diaz, Avrupa'nın kendi kurucu ilkelerine tam anlamıyla ihanet ettiğini söyledi.

Yolanda Diaz, Avrupa Komisyonu'na aldıkları kararı düzeltme çağrısında bulunurken, "Avrupa, bütün bir halkı cezalandırmak yerine barış için uluslararası eyleme öncülük etmeli" ifadelerini kullandı

Yerel basında yayımlanan ve diplomatik kaynaklara dayandırılan haberlere göre, İspanya Dışişleri Bakanı Jose Manuel Albares, alınan kararın üye ülkelere danışılmadan alındığına dikkat çekerek, Avrupa Komisyonu'nda yer alan muhataplarına karardan duyulan memnuniyetsizliğini dile getirdi.

AB Komisyonu'nun Komşuluk ve Genişlemeden Sorumlu Üyesi Oliver Varhelyi, Hamas'ın İsrail'e düzenlediği saldırılar nedeniyle Filistinlilere yönelik toplam 691 milyon euroluk tüm kalkınma yardımlarını gözden geçirme ve bütün ödemeleri dondurma kararı aldıklarını duyurmuştu.

Varhelyi'nin açıkladığı bu karar, bir takım AB üyesi ülkelerin tepkisini çekmişti.

Lüksemburg ve İrlanda, "AB üyelerine danışılmadan alınan karardan" memnun olmadıklarını ve kararın gözden geçirilmesi gerektiğini açıklamıştı.

Rusya-Ukrayna Savaşı'nda son durum

Dünya gözlerini Gazze'ye ve İsrail'e çevirmiş durumda. Ancak 622 gündür devam eden Rusya-Ukrayna Savaşı'nda sıcak gelişmeler yaşanmaya devam ediyor. Birkaç gün önce Ukrayna, bu yılın en büyük saldırısına maruz kaldığını ve Rusya'nın 24 saat içinde 120 ayrı noktayı bombaladığını açıkladı.

Orta Doğu'da İsrail ile Hamas arasındaki kanlı hesaplaşma her geçen gün farklı bir boyut kazanırken diğer tarafta da Ruslar ve Ukraynalılar kanlı bir şekilde birbirlerine üstünlük kurmaya çalışıyor...

UKRAYNALILARIN GİDEREK KÖTÜLEŞEN KOŞULLARI

31 Ekim'de Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nde konuşan üst düzey bir BM yetkilisi Rus hava saldırılarının Ukrayna halkının yüzde 40'ından fazlasının insani yardıma muhtaç bir şekilde yaşadığından bahsetti.

BM'nin insani yardım ofisinin koordinasyon direktörü Ramesh Rajasingham ise, Şubat 2022'de başlayan işgalden bu yana binlerce kişinin öldürüldüğünü söyledi.

BM bugüne kadar 9 bin 900 sivilin ölümünü teyit etse de gerçek rakamın bundan çok daha fazla olduğu uyarısında bulunuyor.

BM'ye göre ayrıca Eylül başından bu yana 13 sağlık tesisi saldırıya uğradı, 111 sağlık çalışanı ve hasta öldürüldü.

SAHADA YAŞANANLAR

Ukrayna, beş aydır devam eden karşı saldırısında, Rusya'nın elindeki topraklarda yalnızca 17 kilometre ilerleyebildi.

Rusya bugün Ukrayna'nın sınırları içinde, topraklarının yüzde 17,5'ini kontrol ediyor.
Son haftalarda çatışmalar, Ukrayna'nın doğusundaki Avdiivka kasabasının etrafında yoğunlaştı.

128'inci Ayrı Dağ Taarruz Tugayı, Rus hava saldırısında 19 askerinin öldürüldüğünü açıklarken Güney Zaporijya bölgesindeki cephe hattına yakın bir köyde ödül töreni için toplanan askerler saldırıya maruz kaldı.

Zelenski, Ukrayna kuvvetlerinin, ilhak edilen Kırım'daki Kerç tersanesinde Rus seyir füzesi taşıyıcısı Askold'u imha ettiğini söyledi. Ardından Rusya Pazar günü bir geminin hasar gördüğünü açıkladı.

Ukrayna'nın güneyindeki Odesa kentine düzenlenen drone ve füze saldırısında en az sekiz kişi yaralandı. Saldırıda hasar gören binalar arasında kentin en eski çarlık dönemi saraylarından biri olan Odesa Güzel Sanatlar Müzesi de yer aldı.

İçişleri Bakanı Ihor Klymenko, Ukrayna'nın askeri başkomutanının yardımcısı Binbaşı Hennady Chastyakov'un patlamada hayatını kaybettiğini açıkladı.

Patlama, Chastyakov'un evinde gerçekleşti. Patlama esnasında ise Binbaşı Chastyakov, meslektaşları tarafından kendisine verilen doğum günü hediyelerini 13 yaşındaki oğluna gösteriyordu.

ÜSTÜNLÜK KURABİLEN YOK

Ukrayna'nın en büyük korkusu ise küresel desteğin azalması...

Müttefiklerinin askeri ve maddi desteği olmadan Kiev'in sahada Rusya'ya direnmesi ve hava savunma sistemlerini aktif tutması mümkün gözüküyor.

Analistler kayıp vermeye daha uzun süre katlanabilen tarafın savaşı kazanacağını söylerken Ukrayna Genelkurmay Başkanı Valery Zalujni de geçtiğimiz günlerde “yıpratma savaşı”na değindi.

Zalujni, Economist dergisi için yazdığı makalede “Tıpkı Birinci Dünya Savaşı’nda olduğu gibi bizi yenilememeye haline getiren bir teknoloji seviyesine ulaştık” ifadelerini kullandı.

Ukrayna Genelkurmay Başkanı Zalujni iki tarafın da elinde benzer teknolojiler olduğunu, bu sayede karşı tarafın ne yaptığını görebildiklerini, fakat bu yüzden iki tarafın da hedeflerine ulaşabilecek bir adım atmadığını belirtiyor.

BATILI MÜTTEFİKLERİN DESTEĞİNDE SON DURUM

Ukrayna müttefiklerinden hedefleri daha hassas vurabilen, topçuları hedef alabilecek silahlar ve mayın temizleme robotları talep ederken ABD Kongresi’ne yeni bir başkan seçilmesiyle birlikte Batılı müttefiklerin desteğiyle ilgili değişimler yaşanabilir.

25 Ekim’de ABD Kongresi’nin yeni başkanı Louisianalı Cumhuriyetçi Mike Johnson olurken Mike Johnson, ABD yardımlarında İsrail’e öncelik vereceklerini belirtmişti.

Mike Johnson Ukrayna’yı desteklemeye devam edeceklerini, Beyaz Saray’ın Kiev’e daha net hedefler belirlemesi gerektiğini ve ortada bir hesap verilebilirlik olması gerektiğini aktarmış, Ukrayna Ulusal Güvenlik ve Savunma Konseyi Başkanı Oleksiy Danilov ise bu sözlere “İstedikleri her türlü bilgiyi sağlayabiliriz, hiçbir sırrımız yok” diye yanıt vermişti.

ABD Ukrayna yardımlarını onaylarsa bile, bu yardımlarda yaşanacak gecikmeler Ukrayna’ya sahada kayıp verdirebilir.

Öte yandan Rusya’yla masaya oturmayacağını söyleyen Zelenski, Orta Doğu’daki gelişmelerin dikkatleri Ukrayna’dan uzaklaştırdığını da ekledi.

El-Hidaye Hareketinin Balkanlardaki Müslüman Entelektüel Yapılanmadaki Etkileri

El- Hidaye Dergisi ve Kadrosu

Abdulhamit Bolat / M. Huzeyfe Küçükaytekin

El-Hidaye Dergisi

El-Hidaye dergisi, 1936 yılının Ramazan Bayramında ilk sayısını yayınladı. Bu sayıda Al-i İmran suresinin 104'ncü ayeti savsöz alınarak basıldı: "O hâlde içinizden, hayra da'vet eden ve iyiliği emredip kötülükten men' eden bir topluluk bulunsun! Ve işte kurtuluşa erenler, ancak onlardır."

Bu düsturlarını yayınladıktan sonra, derginin tek amacının yayıncılık olmadığını, El- Hidaye'nin Arapça manası olan "yönlendirme/öğretme"den de anlaşılacağı üzere "hayra da'vet eden ve iyiliği emredip kötülükten men eden" bir toplumu oluşturmak için görev üstlendiklerine vurgu yaptılar.

Dergi ilk sayısında Yugoslavya'daki Müslüman toplumun analizini şu şekilde yapmaktadır: "Yugoslavya'da bir milyon 700 bin Müslüman yaşamaktadır. Güçlü bir dini topluluk olmalarına rağmen birçok alanda geri kalmışlardır. Bütün gücüyle dini, kültürel ve ekonomik alanlarda yeniden doğması gerekmektedir. İlmiya (El-Hidaye) olarak bizler, topluma açık faaliyetlerimizle halkına yakın olan ve samimi ilişkiler kuran bir hareketiz..."

El-Hidaye dergisi, yayınlarında farklı yaklaşımlara yer vermekle birlikte ne modernist, ne reformist, ne de devrimci bir dergi olarak tanımlanabilir. En uygun tanımı, ahlak ve ahlaki uyanışı savunan bir dergi olacaktır. El-Hidaye'nin bünyesindeki kişilerin mütehassıs oldukları alanlar, tecrübeleri ve eğitimleri ne kadar farklı farklı olsa da, Bosna Hersek Müslümanlarına ahlaki bir yeniden doğuş gerektiğinde hemfikirler. Toplumun ahlaki açıdan uyanışıyla, geri kalan her şeyin kendiliğinden düzeleceğine inanmaktaydılar.

İlk üç yılında dergi, Yugoslavya Krallığı İlmîya Teşkilatı'nın El-Hidaye organı olarak, 4. yılında (Nisan 1941) Bağımsız Hırvatistan Devleti'nin (NDH) Bosna Hersek'i işgaliyle "Bağımsız Hırvatistan Devleti İlmîya Teşkilatı" El-Hidaye organı olarak yayınına devam etti.

Hareketin ilk merkezi Gazi Hüsrev-Bey cami avlusunda bulunuyordu. Derginin editörlüğünü sırasıyla şu şahıslar yapmıştır:

- 1) Hafız Muhammed Panca (ilk 8 sayı; 1936-1937)
 - 2) Mehmed Hancıç (9'uncu sayıdan 12'nci sayıya; 1937-1938)
 - 3) Şaban Hociç (1'inci sayıdan 12'nci sayıya; 1939-1940)
 - 4) Mehmed Hancıç (1941'in 1'inci sayısından, vefat ettiği 1944 senesindeki 12'inci sayıya)
 - 5) Kasım Dobraça (1'inci sayıdan, 25 Şubat 1945'de derginin kapatıldığı 8'inci son sayısına)
- Toplan 8 sene süren yayım hayatı boyunca 92 sayı ve farklı alanlardan 629 eser neşredildi.

Reisul Ulema Çauşeviç, derginin ikinci sayısında Balkan Müslümanlarının –bugünde dahi- ıstırabını çektiği milliyetçilik ve haset hastalıklarına değinip, "Bosna Hersek Müslümanları hayli müddet, Sancak ve Karadağ ve Vardar etrafında ki Müslümanlardan ayrı olarak yaşamıştır. Ve bunun için pek tabiidir ki, biz Boşnaklar bizim taraf Müslümanları hallerini bildiğimiz kadar Sancak ve Karadağ ve Vardar etrafındaki Müslümanların hallerini bilmeyiz." tespitini yapıp, el-Hidaye dergisinin bütün balkanlara hitap ettiğini ve bu sebepten yayın politikasında diğer Balkan Müslümanlarının konuştuğu dillerden de yayınları barındıracağını şu şekilde belirtir: "el-Hidaye mecmuası Türkçe ve Arapça makalelere de yer verir. Bunların mühim olanlarını lisanı resmîyeye de tercüme eder. Ve böylelikle Yugoslavya'daki bütün Müslümanların aklaşmasına hizmet eder. [...] ve böylece Avrupa'nın bu köşesinde Müslümanların mevcudiyetlerini göstermiş olurlar."

Derginin kuruluş gününden son yayınına kadar, tüm Balkan coğrafyasını ve dahi İslam diyarlarını kapsayan geniş bir ufku vardı. Yayınlarında, Arap, Farsî ve Malay diyarlarından birçok ilim ve fikir insanına yer vermişlerdir. İlk sayısında Emir Şekip Arslan'ın "Kapitalist ve Komünist Sınıfın Arasında" makalesini Arapça olarak; Malay dünyasından Abdullah b. Nuh El-İndonesi'nin "İslam Dünyası Tek Vatandır!" makalesini Boşnakça tercümesiyle ve Farsça'dan Celaluddin Rumi'nin "Behlül Dana ve Harun Reşid'in tahtı" menkıbesini Boşnakça olarak yayınladılar. İleride "faşist" olarak yargılanmalarının ana sebebi olan Filistin meselesinde aktif bir gündeme sahiptiler.

O dönem Makedonya'da Türkçe ve Sırpça olarak yeni yayınlanmaya başlayan "Doğru yol/Pravi Put" dergisinin tanıtımını, Kiril alfabesiyle yaptılar.

El-Hidaye'nin Âlim ve Entelektüel Kadrosu

Bosna Hersek'te ki Müslüman ulema, 1920'lere kadar İstanbul ekolünden müteşekkil olup, Dar-ül Fünun'dan beslenmekteydi. 1920'lerde, Dar-ül Fünun ulemasının Mısır'a hicretiyle, Boşnak ilim talebeleri de Kahire ekolünden beslenmeye başladı. El-Hidaye'nin kuruluşu Dar-ül Fünun/İstanbul ekolü tarafından yapıp, 1938'de eğitimlerini Mısır'da tamamlayıp geri dönenlerle de, Kahire ekolüne devredilmiştir. Bu sebepten, El-Hidaye'nin ilk dönem ulema ve mütefekkirleri, 1938 öncesi ve sonrası olarak iki sınıfta değerlendirilebilir:

1938 öncesi

- Reisu-l Ulema Cemaluddin Çauşeviç
- Ahmed Burek
- Muhammed Panco
- Muhammed Tufo
- Hamdija Kreşevljakoviç
- Edhem Mulabdic
- Muhammed Dizdar

1938 Sonrası

- Mehmed Hanciç
- Kasım Dobroça
- Muhammed Focak
- Hfz. Mahmut Tralyic
- Mustafa Busulaç
- Feyzullah Hacibayric
- Tayip Okic
- Camil Avdic

Genç Müslümanlar Teşkilatı (Mladi Müslümani) 1942 yılında El Hidaye hareketinin gençlik teşkilatı olarak çalışmalarını sürdürdü. El-Hidaye'nin 1945'de Sosyalist Yugoslavya'nın yönetiminde kapatılışı sonrası (üyelerinin çoğu şehit edildi). El Hidaye hareketi, Genç Müslümanlar kolundan filen varlığını sürdürmeye devam etti. Bu sürece önderlik eden şahsiyetler:

1942 Genç Müslümanlar

- Esad Karadzovic
- Asim Çamciç
- Necip Saçirbegoviç
- Sakip Viteskiç

1945 Sosyalist Yugoslavya Dönemi Genç Müslümanlar

- Alija İzzetbegovic
- Eşref Çampara
- Vahid Kozoric
- Ömer ve Salih Behmen Kardeşler
- Asaf, İzzet, İsmet ve Aziya Serdarevic kardeşler
- Fettah ve Edah Beçirbegoviç kardeşler.

El-Hidaye Teşkilatının işleyişini ve varlığının önemini idrak etmek için belli isimlere daha detaylı değinilmelidir.

Reisu-I Ulema Cemaluddin Çauşeviç

Çauşeviç, 1870 yılında Bosanka Krupa şehrinde doğdu. Bihaç Medrese'sinde gösterdiği üstün başarıdan ötürü, on yedi yaşında ilim tahsili için İstanbul'a gönderildi. Orada geçirdiği 16 yıllık süre zarfında Tokatlı Salih Efendi ve Hasan Hüsnü Efendi'nin rahlei tedrisinden geçmiştir. Daru'l Fünun'da, Mekteb-i Hukuk'tan mezun olmuştur. Mezuniyetinin akabinde İstanbul'da teveccüh gören mertebeler teklif edilmesine rağmen Bosna'ya geri dönmüştür. Hicaz, Mısır ve Makedonya'da çeşitli vazifelerde bulunmuştur. Çauşeviç, Saraybosna Bentbaşı mahallesinde ki Mevlevihane'de uzun süre Mesnevi dersleri vermiştir.

Ülkesine dönüşünden iki yıl sonra Riyaset üyeliğine tayin edilen Çauşeviç, vazifesi esnasında Bosna Hersek'te köklü bir dini eğitim islahına ihtiyaç olduğu kanaatine varıp, bu alanda çalışmalara başlamıştır.

Riyasetin çalışmalarının zayıf olduğu Avusturya-Macaristan döneminde ve Balkan savaşlarının devam ettiği 1913 senesinde Bosna Hersek Reisu-I Ulema'sı (İslam Cemaati'nin başkanı) seçildi. Dönemin Yugoslav yönetiminin Riyasetin özerkliğini kaldırmak istediği zaman, 1930 senesinde, görevinden istifa etmiştir.

Gayrimüslim diye Yugoslav okullarına çocuklarını göndermek istemeyen tebaanın, yeni nesillerin eğitimlerini sekteye uğratmamaları gerektiğini bildiriyordu. Eğitim ve kültür kurumlarının kötü durumda olduğunu düşünüyordu. Nitekim ders içeriklerinde değişiklik gerçekleştirmiştir. Mücadelesinin bir sonucu olarak Bosna Hersek Müslümanlarının din ve eğitimde özerklik hakkına kavuşmuşlarına vesile olmuştur. Kendi vatani olan Bosna Hersek'i ve ötesindeki Müslümanların durumunu iyileştirmek için büyük mücadeleler verdi.

Müslümanlar arasındaki uyuşmazlığı gidermek ve din eğitiminin gelişmesi için medrese ve mekteplerin mevcut müfredatında değişiklikler yapmıştır. Dönemin Müslümanları, yeni bilimsel disiplinlerin araştırılmasına karşı şüpheli yaklaşıyorlardı. Bosna uleması okulları modernize etmek ve "kafir dersleri" olarak gördükleri matematik, fizik, kimya, biyoloji gibi dersleri müfredata eklemek istemiyordu. Müslüman kadınların eğitimine daha fazla önem verilmesi gerektiğine onların, aile ve toplumun eğitimcileri olduğuna vurgu yapıyordu.

Reis Cauşeviç'in tavsiyeleriyle İlimiya ve akabinde El-Hidaye Teşkilatı doğmuştur. El-Hidaye dergisinde Osmanlı Türkçesi'yle kaleme aldığı makalesi, hareketin genişlemesine büyük katkısı olmuştur. 1938 senesinde vefat etmiştir

Ahmed Burek Efendi

Ahmed Efendi 1876 senesinde Gornyi Vakuf'da doğmuştur. İleride muallim ve yönetici olacağı Saraybosna Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nden mezun oldu. Dönemin ileri gelen alimlerinden Mehmet Refik Muftic Efendiden, Saraybosna Kurşunlu medresesinde dersler aldı. Muftic Efendinin etkisiyle ilim tahsilini İstanbul'da devam ettirdi. Ahmed Şakir Efendi'nin müridi Salih-efendi Denizli'nin himayesinde ilim tahsiline devam eden Burek, Bosna Hersek'e dönüşünde Saraybosna Realist Lisesi, Gazi Hüsrev Bey Medresesi, Şeriat Kadılık Lisesi, Daru-l Muallimin, Atmeydan Medresesi ve Yüksek İslami Şeriat ve Teoloji Okulu dersler verdi. İlerleyen süreçte Yüksek İslami Şeriat ve Teoloji Okulu Rektörü ve Gazi Hüsrev Bey Medresesi yöneticisi olarak görev aldı.

Ahmet Burek Efendi sivil toplum çalışmalarında da ileri gelen isimlerdendir. Bosna Hersek İlimiye Teşkilatının yönetim kurulunda yer almıştır. Ayrıca El Hidaye teşkilatının ilk kurucularındandır. El Hidaye teşkilatının, neşriyatlarında toplumun güncel problemlilerine ışık tutan yazıları yer almıştır.

Yaşadığı dönemde, Bosna Hersek'teki en büyük İslam âlimi olarak biliniyordu. Şeyh Feyzullah Hacibayriç, Burek Efenedi için şunları söylemiştir: "Saraybosna'da en büyük alimlere saygıdan dolayı hoca denmesi adettendi. Yalnızca Ahmed Efendi Burek o zamanlar hoca olarak çağırılırdı. Ahmed Burek hocayı, kitaba bakmadan her dinî soruya cevap verebilen, cevabını da her zaman Kur'an ve Sünnete dayandıran biri olarak görürdük."

Muyaga Efendi Merhemiç'de Ahmed Efendi için benzer bir şekilde "Saraybosna'mızda çok fazla âlimi hatırlarım, ama sadece iki tane "hoca"ımız vardı: biri Rahmetli Mehmed Efendi Hanciç , diğeri Ahmed Efendi Burek." demiştir.

Emekli Şeriat Kadılık Okulu muallimi ve Gazi Hüsrev Bey Medresesi müdürü olarak Buhari derslerini vermekteydi. Burek Efendi 1948 senesinde ahirete irtihal etmiştir.

Mehmed Hanciç

Mısır El-Azhar Üniversitesinden mezun olmasının akabinde 1932'de Saraybosna'ya dönen Hanciç, Gazi Hüsrev Bey Medresesi, Saraybosna Gimnaziya'sı ve Saraybosna Yüksek İlâhiyat Okulu'nda hocalık yaptı.

Bütün İslam disiplinlerine harikulade vakıf olmakla birlikte hadis ilminde hassaten engin bir derinliği vardı. Hitabet kabiliyeti, ilmi derinliği ve samimiyeti vaazlarını çok etkili kılmaktaydı. İdealist, yorulmak bilmeyen, mücadelecı, öğrencilerine önem veren, dersleri titizlikle işleyen, lisanı fasih ve bütün ömrünü İslam'a adanmış biriydi.

Temmuz 1944'de vefat ettiğinde, otuz sekiz yaşındaydı. Bu kısa ömrüne; telif ve tercüme eserlerin yanı sıra 300'ün üzerinde makale yayını sığdırmıştır.

Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nde muallim olduğu dönemde Ahmed Burek Efendi, Hamdiya Kreşevlyakoviç, ve Dr. Şaçir Sikiriç gibi mahir eğitimci kadronun arasında yer almaktaydı. Bu seçkin kadronun ehemmiyet gösterdiği bir şahsiyetti. Ahmet Burek Efendi'nin tavsiyesiyle 1938 senesinde, 32 yaşındayken, El-Hidaye'nin başkanı olarak seçildi.

El-Hidaye'nin kuruluş toplantısında (1936) Hanciç Efendi söz alıp alimler ve onların önemi hakkında bir konuşma yaptı. O andan itibaren El-Hidaye'nin manevi başkanı kendisi görülmekteydi. Hanciç Efendi "muhafazakar müceddid" olarak tanımlanabilir. Gelenekçi bir yapısı olmakla birlikte, dönemin gelişmelerini de göz ardı eden fikirlere karşıydı.

Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde müdür olduğu dönemde ise, 2000'in üzerinde kitabı kapsayan katalog hazırladı. El-Hidaye teşkilatının başkanı olduğu dönemde, Kasım Dobraça Efendi ile birlikte, II. Dünya savaşında bombardıman altında olan Gazi Hüsrev Bey kütüphanesindeki tüm el yazmalarını korudular. Bu gün Gazi Hüsrev Bey kütüphanesinde muhafaza edilen eserler tüm dünyadan araştırmacılara pusula olmaya devam ediyor.

Mehmet Hancic Efendinin dönemin güncel sorunlarıyla mücadele ve çözüm yöntemleri üzerine neşrettiği birçok eser, makale ve konuşmaları bulunmaktadır. Hasim Sabanoviç, Hanciç'in başlıca önemli eserlerini şu şekilde sıralamaktadır; "Bogomiller'in İslam'a giriş sebepleri, Bosna Hersek'te İslam'ın yayılışının ilk günlerinin tarihine bir katkı, Bosna Hersek'in İslamlaştırılması ve Boşnak Müslümanların kökeni." Ayrıca kaleme aldığı bir makalede Hanciç Efendi için "Alimlerin Güneşi" olarak atıf yapmaktadır. Sabanovic, Hancic Efendinin İslam ilimlerinde arif ve irfan sahibi olduğunu ve son 500 senedir Bosna Hersek'teki ulema kadrosunun en üst halkasında yer aldığını belirtip "bütün İslam dünyasında, ilmi tahsili Hanciç'le kıyaslanacak çok fazla alimin olmadığını" vurgulamaktadır.

Hanciç'in en iyi öğrencisi olan Busulaciç, hocasının ölümü için "Hanciç, bu toprakların İslami aydınlanması için sadece yazılı ve matbu eserlerini değil, aynı zamanda İslami camianın hizmetine birçok öğrencisini de bırakmıştır. Hanciç'in manevi mücadelesi ve kültürel-toplumsal hayalleri çevresi tarafından yeterince takdir edilmedi. O, kendi varlığını tamamıyla İslam ümmetinin düzelmesine adadı ve izlenmesi gereken yolu da açıkça belirtti. Ölümüyle nasıl bir zorluğun bizleri beklediğinden haberdar değiliz. Bizleri bugünkü zor halimizde bıraktı, yarın onsuz bizi beklemekte olan zorluklardan zaten bihaberiz." Satırlarını kaleme almıştı.

Kısa ahir ömründe, en büyük hissesi geriye bıraktığı talebeleri idi. Bu talebeler hocalarının yolundan gitmeye devam ettiler. Talebesi Feyzullah Efendi Hacibayric mutasavvıfları yetiştirdi. Mustafa Busulaciç bir çok mütefekkiye rehber oldu. Ömrü Faşist ve Komünistlerin zulmüne karşı ve materyalist felsefecilerin Müslümanların akıllarını bulandıran çarpık modern söylemleriyle mücadele ile geçti. Aliya İzetbegovic gibi, Bağımsız Bosna Hersek mücadelesine liderlik edecek ve fikirleriyle dünya da farklı din ve kültürlerde yer alacak şahsiyetlerin, görüşlerine zenginlik kattı. Bununla birlikte Hadis ilminde mahir olan Abdullah Ayni Buşatlic ve Cumhuriyet dönemi Türkiyesin de İlahiyat Fakülteleri kürsüleri kurmasında etkin ve Hadis alanında yetkin Muhamed Tayip Okiç gibi talebelerin ilham kaynağı oldu.

Kasım Dobraça Efendi

Bosna'nın Rogatica şehrinde 1910 senesinde doğdu. Saraybosna'da Gazi Hüsrev Bey Medresesi ve Şeriat Kadılık Okulu'ndan mezun oldu. El-Azhar'daki ilim tahsilinin akabinde 1935'de Bosna'ya döndü. İlk olarak devlet okullarında din öğretmenliği yaptıktan sonra Saraybosna Kız Medresesi ve Gazi Hüsrev Bey Medrese'sinde muallimlik yaptı. Hakeza, Mostar Gimnaziya'sında hocalık ve Gayret Vakfının öğrenci yurdunda da belletmenlik yaptı. Dobraça Efendi iyi bir vaiz olarak bilinmekteydi. Bir dönem Gazi Hüsrev Bey Camii'nin daimi vaizi olarak görev yaptı. Aynı şekilde "seyyar vaiz" unvanıyla Bosna Hersek'in farklı şehirlerinde vaizlik yapmıştır

Mehmed Hanciç hayattayken, Dobraça Efendi El-Hidaye'nin başkan yardımcısı olarak görev yaptı. Vefatının ardında başkanlık görevi kendine verildi. Hanciç Efendi kendisine topluma önderlik eden, arif şahsiyet olmasından mülhem "şeyh" unvanını vermişti. Herkes kendisine şeyh olarak hitap eder, ilmi ve vakarlı duruşundan ötürü büyük bir saygı gösterirdi.

1942'deki El-Hidaye Deklarasyonu (Rezolucija) Dobraça'nın kaleminden çıkmıştır. 100'ün üstünde makalesi bulunan Kasım Dobraça Arapça, Türkçe ve Farsça El Yazmaları Kataloğu I ve II; Kadiyaniler ve Ahmediyeler, ve Kötülükten Uzak Dur: Zararlı Alışkanlıklara İslami Bakış kitaplarını yayınlamıştır. El-Hidaye İlmihali'ni de Dobraça Efendi hazırlamıştır. Hakeza, İlim Yayma Cemiyetinin hazırlamayı planladığı ilmihalin hazırlanışına, Kasım Dobraça Efendi de dahil olmuştur. El-Hidaye'nin alimler halkasına sadece Yugoslavya dahilinde değil, Türkiye ve diğer İslam aleminde de büyük bir saygı vardı. (Yılların izi Mahir İZ, S 491)

El-Hidaye kadrosundan Kasım Efendi Dobraça, Mahmut Tralyiç, Derviş Korkut ve diğer Müslüman alimler ve aydınların yargılandığı Eylül 1947 yargılamasından, Dobraça Efendi 15 yıl zorunlu çalıştırma ve 8 yıl medeni ve siyasi hak kaybı ile hapis cezasına çarptırılmıştır.

Hapishaneden çıkışının akabinde hiçbir camide vaaz vermesine dahi izin verilmemiştir. Perşembe geceleri düzenli ders verdiği Medreseta Camii'nin cemaati yetkili makamlara defalarca dilekçe vermesine rağmen izin çıkmamıştır.

1979 senesindeki vefatına kadar Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesinde el yazmalarının arasında ilmi çalışmalarına devam ettirmiştir.

Mustafa Busulaciç

Döneminin alim ve mütefekkirlerin başında gelmektedir. Kısa ömründe bıraktığı izlerden onlarca talebe yetişecektir. Mehmed Hanciç'in en iyi öğrencisi olarak görülmektedir. Bosnalı Müslümanların dönemin ideolojik hareketlerine, sosyalizme ve faşizme, katılmamaları için mücadele etmiştir. Bununla birlikte Müslümanların siyasi ve sosyal konularını İslami dünya görüşü ve sorumluluk bilinci üzerine temellendirmesi gerektiğini savunmuştur.

İslam "ne birinin ne de diğerinin safında yer alabilir" görüşündeydi. Ateizm ve yeni akımların gündemde olduğu modern dünyada, Müslümanların kendi teşkilatlanmalarını ve hayat tarzlarını aramaları gerektiğini savunuyordu.

Görüşleri, fikirleri ve yaklaşımları, Aliya'nın yetişmesinde ve fikir dünyasının oluşumunda önemli rol oynamıştır. Aliya İzzetbegovic'in savunduğu doğu ve batı arasındaki; materyalizm ve dindarlık eksenindeki "üçüncü yol"; Müslümanların faşizm ve komünizm kısıtına sıkıştırıldığı dönemde Busulaciç'in temellerini attığı yolun devamıdır.

Roma'da eğitimini bırakıp Saraybosna'ya döndüğü 1942 senesinde, El-Hidaye'de halkın ıslahı için yaptığı çalışmaların yanı sıra "Sovyet Rusya'sında Müslümanlar" kitabını kaleme aldı. İçinde komünizmin tutarsızlıklarını gün yüzüne seren bu kitap, 1945'de Sosyalist Yugoslavya'nın yönetime gelmesiyle Müslüman alim ve fikir insanlarının yargılanmaya başlandığı süreçte, Busulaciç'in faşist olarak damgalanmasında ve akabinde ki şehit edilmesinde ana delil olarak mahkemeye sunuldu. Busulaciç'in kurşuna dizilmesine sebep gösterilen bu kitap, Kominform Kararıyla Sosyalist Yugoslavya ve Sovyetlerin arasının açılması akabinde Komünistler tarafından Sovyetler Birliği'ne karşı kendilerini savunucu bir kaynak eser olarak kullanıldı.

Aliya'nın yanı sıra, yeni nesillerden ve döneminden çok fazla kişinin hayatına ve fikir dünyasına iz bırakmıştır. Özellikle, yazılarından insanlar fazlasıyla etkileniyordu. Genç Müslümanlar'dan Eşref Campara'nın yazılarını okuyanlar, sanki Mustafa Busulaciç yazmış sanıyorlardı. 31 yaşında şehit edilmesine rağmen arkasında birçok eser bırakmıştır: İslam Tarihinde Parlak Bir Sayfa, Sovyet Rusya'sında Müslümanlar, İslam Hukukunda İstisna Akdi Meselesi, Hz. Muhammed.

El-Hidaye Dergisinde yayınlanan eserleri: İslam Nurunun Işıkları, Hz. Muhammed'in sözleriyle amelleri arasındaki uyum, Günümüzdeki Sorumluluklar ve Onların Anlamları, Hislerimiz ve Sorumluluklarımız, Çıplaklık Kültü, Hayatımızın Yolu, Derviş Asim Korkutun En Büyük Eseri, Hoca Olarak Hanciç, La filosofia delgi Arabi nel suo flori (takriz), Avrupalıların eleştirisi ışığında Hz. Muhammed (Takriz) Müslüman bayramları ve Takvim (takriz).

Genç Müslümanlar

El-Hidaye, hareketin hedeflerine ulaşmak için gençlik kolu kurma planı, 1936'daki tüzüklerinin 4. maddesinde "Müslüman gençleri dini-eğitimsel dernekler etrafında örgütleyerek" şeklinde belirtmiştir.

Genç Müslümanlar'ın El-Hidaye'nin gençlik kolu olarak kurulduğu 1942 senesinde, Hancı Efendi ilk başkanı olarak Kasım Dobraça'yı, akabinde kısa bir süre Mustafa Busulaciği görevlendirmiştir.

Kasım Dobraça, El-Hidaye dergisinin kuruluşuyla ilgili kaleme aldığı yazısında, Genç Müslümanların, bütün İslam tarihi boyunca aranan, erdemli, davası için çalışan gençlerden oluştuğunu, "Gençlerimizin "Genç Müslümanlar" çatısı altında birleşmesi ve örgütlenmesi, her şeyden önce onların yüksek ve asil İslam düşüncesine duydukları coşkuyu yansıtmaktadır. Sadece bunun şuurunda olan, ileri seviyede İslami öğretilere ilgi duyan ve coşkulu olanlar, bu gurur verici Genç Müslüman ismini taşıya bilir ve "Genç Müslümanlar" saflarımıza katılma hakkına sahiptir" dile getirmiştir.

Genç Müslümanlar teşkilatının temel prensiplerini sıralandığı yazısında, teşkilat üyelerinde olması gereken erdemli hasletlere değindikten sonra, şu şekilde bitiriyor: "Bizim yolumuz, "Genç Müslümanların" yolu her zaman kolay ve korunaklı değildir. Zararlı otların sık sık temizlenmesi ve engellerin üstesinden gelinmesi gerekecektir. Genç Müslüman bunun farkındadır ve mücadeleye ve çalışmaya hazırdır. Genç Müslüman'ın Sloganı: 'İslam yoluyla mücadele, çalışma ve ilerlemedir. Ve onun koruyucusu ve desteği Rab'in Kuran'ındaki şu sözüdür: "Yeise kapılmayın; Gerçek Müslümanlarsanız her zaman kazanacak olan sizsiniz!"

İdealist bir yapısı olan Genç Müslümanlar, Yugoslavya genelinden öğrencileri çatısı altında toplanmaktaydı. Sadece İslami ilimler alanından gençleri değil hukuk, tıp, ziraat, ekonomi ve felsefe bölümlerinden de öğrencileri içine çekmekteydi. Komünistlerin şehit ettiği Genç Müslümanlar'ın 13 şehidine bakıldığında: Esad Karacozoviç (27) Belgrad Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden, Mustafa Busatliç (31) Roma Şarkiyat Enstitüsü'nden, Asaf Serdareviç (25) Belgrad Ziraat Fakültesi'nden, Nuridin Gacgiç (23) Saraybosna Mesleki Lisesi'nden, Sakip Nişiç (20) Gazi Hüsrev Medresesi'nden, Osman Krupaliya (23) Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nden, Asım Çamciç (29) Yüksek İslam Şariat-Teoloji Okulu'ndan, Fikret Ploça (20) Saraybosna Hukuk Fakültesi'nden (bitirmeden şehit edildi), Ömer Kovaç (17) Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nden (4. sınıftayken şehit edildi), Hasan Biber (30) bilgiye ulaşamadı, Halid Kaytaz (24) Viyana Hukuk Fakültesi'nden, Nusret Fazlibegoviç (22), Saraybosna Tıp Fakültesi'nden ve Ömer Stupats (22) Ticaret Meslek Lisesi'nden mezun oldu.

Kasım Dobraça'nın manifestosunda değindiği mücadele ruhu ve teşkilatın samimi çizgisi gençlerin arayışta oldukları ilmi aksiyon ihtiyacını karşıladıkları bir yerdi.

Sosyalist Yugoslavya'nın yönetime gelmesiyle El-Hidaye ile birlikte kapatılan Genç Müslümanlar, gayri resmi olarak çalışmalarını yürütmeye devam ettiler. Şehit edilenlerin yanı sıra çoğu hapsedildi. Zenica hapisanesinin müdürü Gojko Latinoviç 15 Ocak 1956'da imzaladığı bir belgede, 1947'den o tarihe kadar çoğu aydın olmak üzere 148 hükümlü olduğunu belirtmektedir. Tutukluların çoğu, üniversite ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileriydi. Hapishanedeyken ilim tahsillerine devam etmişler. Özellikle hapishane sürecini yabancı dil öğrenmek için kullandıkları bilinmektedir.

Genç Müslümanlar, çalışmaları ve aktiflikleri bakımından 3 gruba ayrılmaktadır: Saraybosna, Mostar ve Zagreb kolu/ Bu kolların doğuşu şu şekilde olmuştur:

1946'da Genç Müslümanlar Teşkilatının Saraybosna ekibinin bir kısmı şehit edilip, diğer kısmı hapsedilince, Mostar kolu gayri resmi çalışmalarına devam etmeye başlamıştır. Üniversite eğitimi için Zagreb'e giden Asaf Serdareviç de, 1946 senesinde oradaki Genç Müslümanlar üyeleriyle Zagreb kolunu kurdu. Mostar kolu en radikal, Zagreb kolu en liberal, Saraybosna kolu ise en rasyonel grup olarak değerlendirilmekteydi.

Genç Müslümanlar, El-Hidaye dergisinin neşriyatlarında da aktif görev almaktaydılar. Hanciç Efendi, El-Hidaye dergisinin son sayfalarını Genç Müslümanlara tahsis etmişti.

Genç Müslümanlar, 1991 senesinde dernek olarak yeniden kuruldu ve hizmetlerine bugün de devam etmektedir.

El-Hidaye Deklarasyonu (Resolucija)

Mihver devletlerin Yugoslavya'yı işgali sonrası Nisan 1941'de Bağımsız Hırvatistan Devleti (NDH) kuruldu. Yeni kurulan Ustaşa yönetimi, Nazilerin uyguladığı soykırım politikalarının benzerini bölgedeki Sırp, Yahudi ve Romenlere karşı gerçekleştirdi. Açılan toplama kamplarında, alt sınıf olarak görülen bu etnik gruplar hapsedilip, katledilmeye başlandı.

Bahsi geçen dönem, Boşnak tebaa için de sarsıntılı bir süreçti. Çentikler Doğu Bosna'da Müslümanları katlediyordu. Boşnakların bir kesimi kendini Bağımsız Hırvatistan Devleti'nin parçası olarak görürken, diğer bir kesim de Çentiklerin arasında kendilerine yer vermekteydi. Bir başka grupta Boşnaklara bir özerklik sağlanması karşılığında Nazi Almanya'sının yanında kendisini konumlandırıyordu. Bu vahim durumun başlıca sebebi Boşnakların siyasi bir temsilcileri ve kurumlarının olmamasındandır.

Böylesine kaotik bir dönemde, kendi can, hak ve hürriyetlerinin tehlikede olduğu bir dönemde, El- Hidaye Deklarasyonlarını yayınlarak kendi dininden ve görüşünden olmayanların zulmüne bir baş kaldırış gerçekleşmiştir. Zulme karşı duruşun mimarları Mehmed Hanciç, Kasim Dobraça ve Muhammed Foçak'tır.

Boşnak Müslümanlar, El Hidaye deklarasyonunun yayınlanmasıyla kendi varoluşsal bekalarını tehlikeye atmışlardır. Ayrıca Boşnaklar, Nazi rejiminin bütün Avrupa'yı sarstığı bir dönemde, yayınlanan bu deklarasyon ile dünya tarihinin en büyük katliamlarından birini yapmış bu mezkur ordunun Boşnak milletine karşı bir soykırımı ajandalarına ekleme riskini de göze almıştır. Bu izzetli duruşun arkasında El-Hidaye Cemiyetinin üzerine bina olduğu temellerden birisi olan her durumda adaleti üstün tutma fikri yatıyordu. Bu girişim Müslüman ulemanın, aydınların ve dahi tebaanın, ilim halkalarının kendilerini pasifleştirmemesi, ilim ve eylem terazisini iyi ayarlayarak gerekli zaman ve yerlerde seslerini yükseltmelerinin gerekliliğini ve önemini de ortaya koymuştur. Mamafih, el-Hidaye'nin kıvılcımıyla başlayan bu ihtar, art arda farklı şehirlerde yükselen tepkilerin habercisiydi. Bu tepkiler zulme karşı direnişin ayak sesleriydi. Akabinde, sırasıyla; Priyedor, Mostar, Banyaluka, Biyelina, Tuzla, Zenica, Bosanske Dubitse ve Bugoyna şehirlerinde de deklarasyonlar yayınlanmaya başladı.

El-Hidaye Deklarasyonunda imzaları olan 108 kişinin belli bir kısmı ilahiyat kökenli olmakla birlikte tabip, edebiyatçı, hukukçu, mühendis gibi farklı branşlardan geniş bir sınıfta destekleriyle yayınlanmıştır. Bu da, El-Hidaye'nin farklı disiplinlerde mütehasısları bünyesinde barındırdığını ve dönemin çoğu ehil entelektüel ve bilim insanının teşkilatlanmada görev aldığını göstermektedir.

SONUÇ

El-Hidaye Hareketi, Yugoslavya Krallığı döneminde Boşnak Müslümanların üzerinde artan baskı ve asimilasyon projelerine karşı, Müslüman âlim, ulema, entelektüel ve bilim insanları tarafından kurulan antifaşist ve antikomünist bir teşkilattir.

El-Hidaye cemiyeti, Bosna Hersek tarihine bakıldığında "tek tam örgütlü ve etkin Boşnak entelektüel güç" olarak değerlendirilmektedir.

El-Hidaye'nin en büyük katkısı Doğu-Batı, Sosyalizm-Faşizm, Materyalizm-Dindarlık gibi ikilemler arasına sıkışmış Boşnakların kendi yollarını bulmalarını sağlamasıdır. Avrupalılık ve Müslümanlık arasındaki bağı en temiz ve sahih şekilde kurmuştur.

Boşnak/Müslüman tebaaya yapılan zulümlere seslerini yükseltmekle kalmayıp, Sırp, Yahudi ve Romenlere yapılan katliamlara karşı da en net tepkiyi gösteren teşkilattir. Bu konu el-Hidaye Deklarasyonu bölümünde detaylıca tartışılmıştır.

El-Hidaye teşkilatı, liseden, üniversiteye kadar birçok gencin buluşma noktası olmuştur. Gençleri de bünyesinde bulunduran teşkilatın üye sayısı 1000'in üzerindeydi. Bilhassa gençlerin bu yapıda yer almasında Mehmet Hancı Efendi (32 yaşında), Kasım Dobraça Efendi (28 yaşında) emeği büyüktür. Bu âlim ve muallim şahsiyetler yaşantıları, eserleri, mücadeleleri ile gençlerin rol modelleri olmuştur.

Son olarak belirtmeliyiz ki; Bosna Hersek ve Balkanlar'da Osmanlı sonrası âlim ve ariflerin yetişmesinde ve Müslümanların kimliklerine sahip çıkmasında, El-Hidaye Hareketi büyük öneme sahiptir. El Hidaye hareketi ve dergisi 1945 senesinde kapatılmış olsa da, zamanında gençlik teşkilatı olarak kurdukları "Genç Müslümanlar" hâlâ günümüz Bosna Hersek'inde bırakılan mirasın izinde çalışmalarını yürütmeye devam etmektedir. Ayrıca bugün El Hidaye Teşkilatından ilham alarak, aynı gayede çalışmalarını sürdüren onlarca kurum ve kuruluşta mevcuttur.

Rahmet ve minnetle yâd ediyoruz.

DİPLOMATİK SÖZLÜK

Gayri Resmi Diplomasi (İnformal Diplomacy)

Arlinda ISMANI

Uluslararası ilişkiler alanında toplumlararası diplomasi niteliğinde Track Two Diplomacy kulvarı Türkiye’de akademik terim olarak “gayri resmi diplomasi” kulvarı şeklinde ifade edilmektedir. Track Two Diplomacy kulvarı uluslararası arenada devletler veya çatışma halinde olan uluslar arasında resmi olmayan ve sorunun çözümü için gerçekleştirilen görüşmeleri içermektedir.

Gayri resmi diplomasi, STK’lar dahil olmak üzere akademisyenler, insani yardım kuruluşları ve eski hükümet yetkilileri, hükümet dışı aktörler arasındaki resmi olmayan ve genellikle gayri resmi etkileşimi içermektedir.

Resmi olmayan bu diplomasi türü, 1970’lerde ABD’de bir grup akademisyen, devlet dairesi bürokrati ve kamu aydını tarafından başlatılmıştır. Gayri resmi diplomasi, soğuk Savaş çatışmaları; Sovyet-ABD dahil olmak üzere ve Filistin-İsrail çatışmalarıyla genişlemiştir. 1980’li ve 1990’lı yıllara gelindiğinde, birçok kişi ve kamu kurumu gayri resmi diplomasiye katılmaya başlamıştır. Şu anda, Track II diplomasisi çeşitli lisansüstü programlarda öğretilmektedir.

Gayri resmi diplomasi, resmi diplomasinin bir parçası ve tamamlayıcısı olduğunu diyebiliriz. Gayri resmi diplomasi resmi diplomasi sürecinden önce, sonra veya resmi diplomasiyle eşgüdümlü olarak gerçekleştirilebilir. Resmi diplomatik süreç henüz başlamamışsa gayri resmi toplantılar bu sürecin başlatılmasının koşullarını hazırlamada yardımcı olabilir.

Gayri resmi diplomasi, neredeyse tamamen gayri resmi temasları içeriyor. Bu gayri resmi temaslar, güven inşa etmek ve iletişimi artırmak için tasarlanmış, farklı ülkelerden etkili hükümet dışı aktörler arasındaki diyalogları ve değişimleri içerebilir. Gayri resmi görüşmeler, resmi düzeyde tıkanıklıklar olduğunda ve yeni veya zorlu fikirleri keşfetmek için ikincil, resmi olmayan bir mekana ihtiyaç duyulduğunda faydalı olabilir.

Gayri resmi diplomasi, müzakerecileri ve özel şahısları, normal diplomatik müzakerecilerin yapamadığı ortak bir zemin oluşturmak için gayri resmi bir ortamda buluşmaya teşvik eder.

Gayri resmi diplomasi, resmi kısıtlamalardan etkilenmez. Böylece iç çatışmaları etkilemek için Track I diplomasisinden çok farklı bir yol sunar. Resmi müdahalelerin reddedilebilir veya görmezden geldiği durumlarda gayri resmi görüşmeler daha etkili olabilir. Filistin ve İsrail arasında süren uyuşmazlık sorununun çözümü için gayri resmi görüşmeler yapılmıştır. Nitekim 1993 yılından FKÖ ve İsrail arasında 8 ay gayri resmi görüşmeler bu diplomasi kulvarına en iyi örneklerden biridir diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- "Track II Diplomacy", <https://www.sfcg.org/track-ii/>, Erişim Tarihi: 12.08.2021.

- Elvin ABDURAHMANLI, Egemen BAĞIŞ, "Diplomasi Tanımı ve Uluslararası Konjoktürde Mevcut Olan Diplomasi Türleri", Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2021.

- Martti AHTISAARI and Kristiina RINTAKOSKI, Mediation , The Oxford Handbook of Modern Diplomacy, Edited by Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur, Oxford, 2013, S. 19.

- Nimet BERIKER, "Gayri resmi Diplomaside Kalite ve Uyuşmazlık Çözümü Yöntemleri", Foreign Policy, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını, Aralık 2003, S. 125.

- Noman AHMED, "The Role of Unofficial Diplomacy In Peacekeeping", <https://borgenproject.org/the-role-of-unofficial-diplomacy/>, Erişim tarihi: 13.08.2021.

CIHANNÄME

"Bir cihan mefkûresi"

www.cihannuma.org

SAYI 6

2023